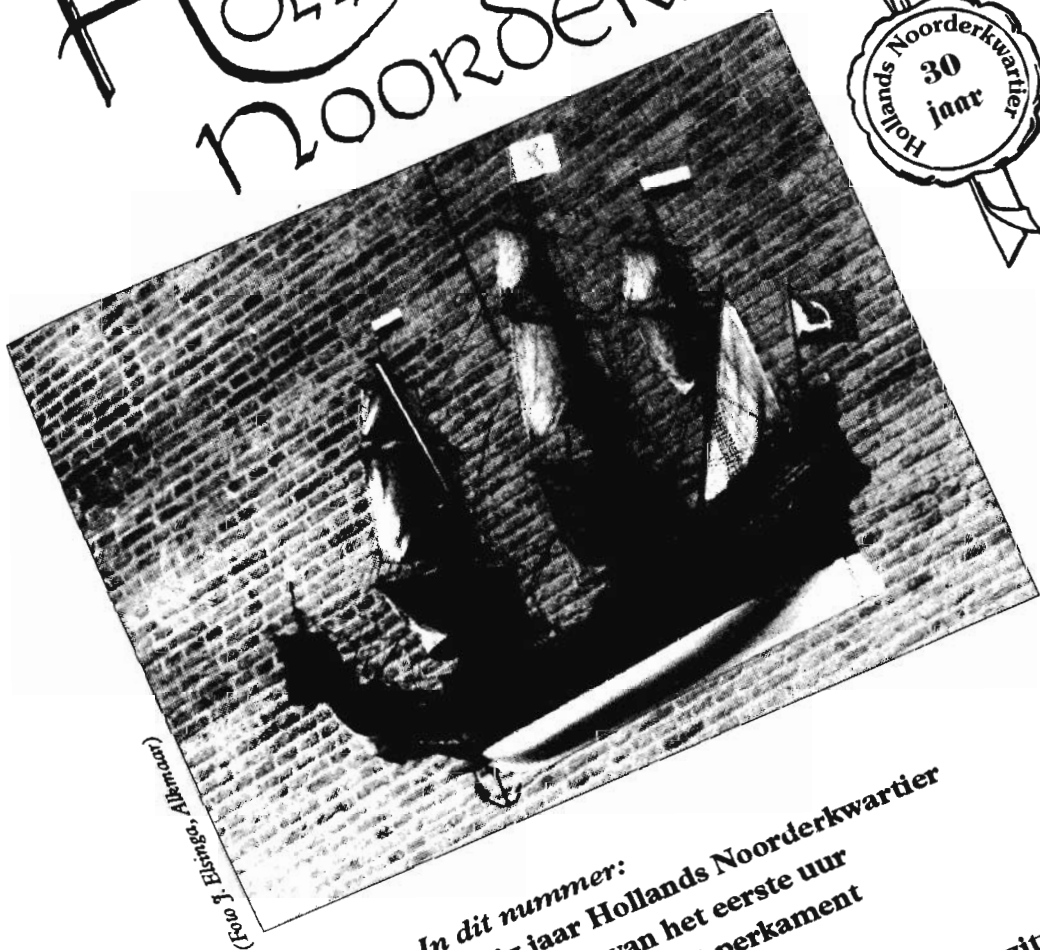

Hollands Noorderkwartier

(Foto J. Elzinga, Alkmaar)

24

nummer

jaargang 9, nummer 3, april 1995

losse nummers f 2,50

In dit nummer:

Dertig jaar Hollands Noorderkwartier

HNK-leden van het eerste uur

Het raadsel op het perkament

Sijbet Pietersz Speelder

Regionaal bronnennieuws

Even voorstellen: Ad Boogaarts, voorzitter

Gemeentewapens

Afdelingsbijeenkomsten HNK

Inhoud

- 61 Lustrumviering HNK op 8 april 1995
- 62 Alle bestuursleden van HNK
- 63 Dertig jaar Hollands Noorderkwartier
- 64 De oprichting van Hollands Noorderkwartier
- 66 HNK-leden van het eerste uur
- 68 Wat doen de Vrienden van het Archief?
- 70 Oud Alkmaar feliciteert HNK
- 70 Genealogie en archeologie: verwantschappen en verwanten
- 73 Het raadsel op het perkament
- 76 Sijbet Pietersz Speelder
- 82 Familienamen en grafzerken in de Grote of Sint Laurenskerk
- 83 Regionaal bronnennieuws
- 89 Menselijk leed in Langedijk
- 90 Nieuws van de HNK-bibliotheek
- 90 Boekbespreking: Begraven & Begraafplaatsen
- 91 Kwartierstatenboek 4 gereed op 8 april 1995
- 92 Voorzitterswisseling op geanimeerde jaarvergadering
- 94 Aan de boekentafel...
- 95 Gedicht bij het afscheid van Jos Kaldenbach als voorzitter
- 96 Even voorstellen: Ad Boogaarts, voorzitter
- 102 Onze stamboom
- 103 Gemeentewapens (5): Anna Paulowna, Harenkarspel, Zijpe (NH)
- 105 Afdelingsbijeenkomsten HNK
- 106 Extra afdelingsbijeenkomst op 13 mei 1995
- 106 Dateren van oude studiofoto's
- 107 Scannen en genealogie
- 108 Evenementen-agenda

Data van inlevering kopij en verschijning HNK Afdelingsblad:

Nummer 25: kopij vóór 1 juni 1995; verschijnt in september 1995

Nummer 26: kopij vóór 1 oktober 1995; verschijnt in november 1995

Colofon

Hollands Noorderkwartier is een uitgave van de gelijknamige afdeling van de Nederlandse Genealogische Vereniging (NGV) en verschijnt drie à vier keer per jaar. NGV-leden, ingedeeld als lid van HNK, ontvangen het blad gratis thuis. NGV-leden buiten het verzorgingsgebied van HNK kunnen zich als 'bijkomend' lid van HNK opgeven bij de secretaris van de NGV (postbus 976, 1000 AZ Amsterdam); de daarvoor geldende contributie-toeslag ad f 12,- per jaar wordt centraal door de NGV geïnd. Anderen kunnen zich abonneren door betaling van f 15,- per jaar, te storten op Postbankrekening 108334 t.n.v. Hollands Noorderkwartier NGV te Oudorp, onder vermelding van 'abonnement HNK-afdelingsblad'.

© 1995 NGV Amsterdam, afd. Hollands Noorderkwartier.

Oplage: 750 exemplaren. Vormgeving en zetwerk: Redactie HNK. Druk: Gerja, Waarland.

De inhoud van ingezonden stukken valt buiten de verantwoording van de redactie.

Artikelen kunnen door de redactie worden aangepast. Over plaatsing beslist de redactie.

Lustrumviering HNK op 8 april 1995

Op 26 april 1965 werd onze afdeling Hollands Noorderkwartier opgericht. Dat is alweer 30 jaar geleden! Dit gedenkwaardige moment zullen we in de maand april niet zomaar voorbij laten gaan. Het bestuur heeft twee bijzondere activiteiten georganiseerd die het 30-jarig bestaan wat extra glans zullen geven.

W.J. Hermanus-Schipper, Alkmaar

Tentoonstelling bij Zwaan & Ter Burg

Allereerst zal er een tentoonstelling worden ingericht op de bovenverdieping van het nieuwe pand van boekhandel Zwaan & Ter Burg, Kanaalkade 26 te Alkmaar. Het is een schitterende ruimte – al was het alleen al om het uitzicht – waar we een overzichtsexpositie hebben gemaakt over genealogie in het algemeen, alle facetten van de genealogie-beoefening en over onze afdeling.

De tentoonstelling zal op 8 april 1995 om 10.30 uur worden geopend door de heer H.A. Liggermont, wethouder van Cultuur van de gemeente Alkmaar, in het bijzijn van enkele officiële genodigden en een aantal van onze trouwe medewerkers en helpers die we op deze wijze willen bedanken voor hun inzet.

Na de officiële opening zal de tentoonstelling voor de afdelingsleden en het publiek toegankelijk zijn. De tentoonstelling blijft tot en met zaterdag 15 april tijdens de normale winkeluren te bezichtigen, dus tot de paasdagen. De toegang is gratis. We hopen dat veel mensen een kijkje komen nemen.

Als u nog niet eerder in de schitterende grote boekhandel van Zwaan & Ter Burg bent geweest, is dit een mooie gelegenheid. Er is 1400 m² verkoopruimte voor het publiek; de boekwinkel is gespecialiseerd in streekliteratuur. Beneden, op de parterre, kunt u een kopje koffie of thee drinken in het aardige restaurant. U kunt er een echt uitstapje van maken.

Provinciëndag in 'De Hoornse Vaart'

Ook op 8 april zal er overdag – van 13.00 tot 16.00 uur – in onze vertrouwde zaal in 'De Hoornse Vaart', een grote contactmiddag worden gehouden. Er zullen groepen worden gerangschikt per provincie of regio. Vooral ook de leden die hun voorouders niet in het Noorderkwartier zoeken, zullen op deze dag leuke contacten kunnen leggen, aardige aanwijzingen kunnen vinden en bruikbare ideeën opdoen.

Maar u kunt niet alleen zelf speuren, u kunt ook een ander van dienst zijn door uw eigen materiaal mee te nemen, zoals jaargangen van tijdschriften van historische en heemkundige verenigingen, prentbriefkaarten, boeken, fotomateriaal en dergelijke. Alle beschikbare literatuur, de boeken uit het DIP-depot en geleende naslagwerken uit het NGV-Verenigingscentrum te Naarden zullen die dag ter inzage liggen. Natuurlijk is ook weer het microfiche-apparaat met de gegevens van de Mormonen en het bestand van de Contactdienst beschikbaar.

Onze afdeling Hollands Noorderkwartier pakt GROOT uit die dag! Kom en geniet mee met ons 30-jarig bestaan op zaterdag 8 april 1995, restaurant 'De Hoornse Vaart', Hertog Aalbrechtweg 4, achter het station Alkmaar-Noord. Ook hier is de entree gratis.

**Hebt u ons nieuwe
kwartierstatenboek deel 4
al besteld? Doe het dan nu!**

Alle bestuursleden van HNK

Bij een jubileumviering hoort altijd een terugblik naar het verleden. Wie bestuurden in die 30 jaar onze afdeling? Het is een respectabele lijst geworden van 29 bestuurders die in totaal 201 jaar aan de afdeling Hollands Noorderkwartier hebben gegeven. Wij zijn hen veel dank verschuldigd.

naam bestuurslid	tijdbalk 1965-1995	jaar
	6 7 7 8 8 9 9 5678901234567890123456789012345	
Amstel, J.F. van	PPPVVVVVVVVVVVV.....	14
Avis, mr P.C.	LVVVVV.....	6
Boogaarts, A.J.C.	vV	2
Charldorp, ir J. van	SSS	3
Doeleman Hzn, H.	SS	2
Dojes, R.	PPPPPPPLLLL.....	11
Elout, A.A.	...LLLLLLLLLLLLL.....	11
Erkamp-Opdam, mw G.A.	LLLLLLLLL.....	7
Geertsma, Th.	LLLLLLLLL.....	8
Goede, W.P. de	PPL.....	3
Groen, J.L.	LLL	3
Happe, A.	PPPPP.....	5
Hermanus-Schipper, mw W.J.	LLLLLLLLLLL	9
Kaldenbach, J.J.	SSSSSSVVVVVVVVV	16
Koersveld-Groeneboom, mw A. van	LLLLL..	4
Kolk, P.P.G.	SSS.....	3
Kollis, H.	LLLLLLLLLLLLLLL.. LLLLvvv.....	20
Konijn, J.D.	LLLLL.....	4
Molendijk-van der Ploeg, mw A.G.	LLLLLLLLL.....	8
Nouwen, J.P.	LL.....	2
Reus-Vredenburg, mw A.A.	SSSSSSSS..	8
Rombach, mr J.H.	SSSSSSSSSSSSSS.....	13
Schoonderwoerd, H.J.	VVVVLLL.....	7
Stierp-Impink, mw A.C.	SSSSSSSS....	8
Vaart, A. van der	PPP	3
Wester, A.P.	LLLLLLL..	7
Zellerer, H.	PPPPP..	5
Zijverden-van Reeuwijk, mw S. van	VVV.....	3
Zonneveld-Aupers, mw H.	LLLLLL	6

V= voorzitter; S=secretaris; P=penningmeester; L=lid

Dertig jaar Hollands Noorderkwartier

Een bijdrage van NGV-voorzitter R.F. Vulsma, Amsterdam

Allereerst volgaarne een welgemeende felicitatie ter gelegenheid van het 30-jarig bestaan van de actieve afdeling Hollands Noorderkwartier, zowel aan het bestuur als aan alle leden.

Nadat mij was gevraagd om in deze feestelijke aflevering van het afdelingsblad enige gedachten over de afdeling ten beste te geven, probeerde ik bij mezelf op te roepen wat in mijn herinnering nog leefde uit de beginperiode van HNK. En eerlijk gezegd: dat viel wat tegen. Bij de oprichtingsvergadering op 26 april 1965 kan ik niet aanwezig zijn geweest – zo leert mij een oude zakagenda – want op die avond mocht ik in Eindhoven voor de afdeling Kempen en Peelland een lezing houden.

Veel voorafgaand overleg over de totstandkoming van de afdeling kan ik mij ook niet herinneren. Ik was in die tijd secretaris van de afdeling Amsterdam en 'de komst van Alkmaar' kostte 'mijn' afdeling nogal wat leden, maar men beschouwde het kennelijk toch voornamelijk als een afsplitsing van Kennemerland. Toch is er een aanknopingspunt en nog wel uit de preëstorie van de afdeling. Op zaterdag 27 maart 1965 hield de afdeling Kennemerland een excursie naar Alkmaar, als ik het wel heb in het voorbereidingstraject naar de nieuwe regionale afdeling ter plaatse. En daar was ik bij! Wat we daar de hele dag hebben gedaan, ik zou het niet meer weten. Wel staat mij voor de geest een vrij ruime zaal met als spreker vice-admiraal b.d. jhr H.A. van Foreest (1898-1981); hij sprak over de Van Foreesten over wie hij ook eerder een boek had geschreven.

Op 25 februari 1966 trad ik zelf voor het eerst op als spreker bij HNK. Wat ik nooit zal vergeten was een gesprek tussen uw toenmalige voorzitter, de heer H.J. Schoonderwoerd

en de heer J.W. Lugard, toen wonende in Den Helder. Dat gesprek leidde tot de eerste aanzet van weer een nieuwe afdeling: Den Helder en omstreken.

We verlaten nu de vroegste geschiedenis en bezien HNK door de jaren die volgden. Zoals bijna overal treft men ups en downs. Maar – en dat is heel gelukkig – in Alkmaar toonde het afdelingsbestaan over de hele linie een stijgende lijn. Zeker de laatste tien jaar kennen we HNK als een bruisend-actief onderdeel van onze grote NGV.

Natuurlijk kent ook HNK de traditionele lezingen-bijeenkomsten en contactavonden; daarnaast behoort al enige jaren het afdelingsperiodiek tot de goede voorbeelden. Dit jaar verschijnt de vierde bundel met kwartierstaten. Velen zullen nog zo nu en dan terugdenken aan de prachtige viering van het zilveren jubileum, waar leden en niet-leden op zaterdag 12 mei 1990 de Grote- of Sint Laurenskerk betraden en het bezoekerstal tot ver boven de duizend uitkwam. En dan is er nog de befaamde reizende bibliotheek van de afdeling die steeds weer bij iedere bijeenkomst in de Hoornse Vaart de aandacht van vele bezoekers opeist.

Genealogen schrijven graag over wat vroeger is gebeurd. De toekomst blijft bij hen wel eens wat onderbelicht. Dat zal – zo vrees ik – ook mijn bijdrage bij uw zesde lustrum wel typeren. Slechts een paar regels over een hopelijk heel lange toekomstige tijd. Maar die regels mogen niet ontbreken, want in uw verzoek lees ik o.a. te melden wat de verwachtingen

gen voor de toekomst zijn. Deels hangen die uiteraard samen met de gehele ontwikkeling van de genealogie. Wat mij voor ogen staat bij HNK in de komende tijd is een enthousiast bestuur en een even enthousiaste achterban. Beide zullen een genealogie-beoefening uitdragen, gebaseerd op de mogelijkheden van de technische vooruitgang, waarbij ik voortgaande en nauwere samenwerking met de archieven, in het bijzonder met het Alkmaarse

stadsarchief, voor mogelijk of zelfs voor waarschijnlijk houd.

Ik mag dan eindigen met een wens. Laat bij alle positieve toekomstbeelden ruimte voor het sociaal verkeer. Laat zoveel mogelijk ieder zich bij ons thuis voelen. Het 'met elkaar werken aan de genealogie in goede geest en gezellige sfeer' is overal en steeds de belangrijkste pijler van onze hele NGV.

R.F. Vulsma, voorzitter NGV

De oprichting van de NGV-afdeling Hollands Noorderkwartier

Een bijdrage van D.F. Goudriaan, voorzitter afdeling Kennemerland

Toen mij werd gevraagd een stukje te schrijven ter gelegenheid van het 30-jarig bestaan van de afdeling Hollands Noorderkwartier, herinnerde ik mij, er wel eens van te hebben gehoord dat mijn eigen afdeling, de afdeling Kennemerland, aan de wieg had gestaan van deze afdeling en zelfs van het vaderschap werd beticht.

Dit was voor mij een reden een duik te nemen in ons afdelingsarchief om het lijne hiervan aan de weet te komen. Nu bezit onze afdeling gelukkig ook een vakkundig samengestelde inventaris van dit archief, waardoor het vrij gemakkelijk was om vast te stellen, welke inventarisnummers voor nader onderzoek in aanmerking kwamen.

Allereerst sloeg ik er een oud notulenboek op na. Daaruit bleek dat het bestuur van de afdeling Kennemerland al in 1964 het plan koesterde voor het houden van een propaganda-dag in Alkmaar. Destijds waren er benoorden het IJ twee NGV-afdelingen actief, namelijk Amsterdam en Kennemerland. Tot de eerstgenoemde afdeling behoorde onder meer de Zaanstreek en Waterland, terwijl de rest van Noord-Holland onder Kennemerland viel. Behalve de eigen leden zouden ook leden van

het genootschap Oud West-Friesland en van de vereniging Oud Alkmaar worden uitgenodigd.

In het jaarverslag over 1965 van de afdeling Kennemerland staat over deze propaganda-bijeenkomst het volgende vermeld: 'Op zaterdagmiddag 27 maart organiseerde de afdeling een bijeenkomst te Alkmaar met als doel te komen tot oprichting van een afzonderlijke afdeling voor de kop van Noord-Holland. Circa 80 personen waren aanwezig, onder meer de voorzitter van de vereniging Oud Alkmaar, de stadsarchivaris, vertegenwoordigers van het Historisch Genootschap Oud West-Friesland en enige journalisten. Jonkheer H.A. van Foreest hield een interessante lezing over het geslacht Van Foreest en de beoefening van de middeleeuwse genealogie in het algemeen. Na afloop van de lezing bleek bij de aanwezigen

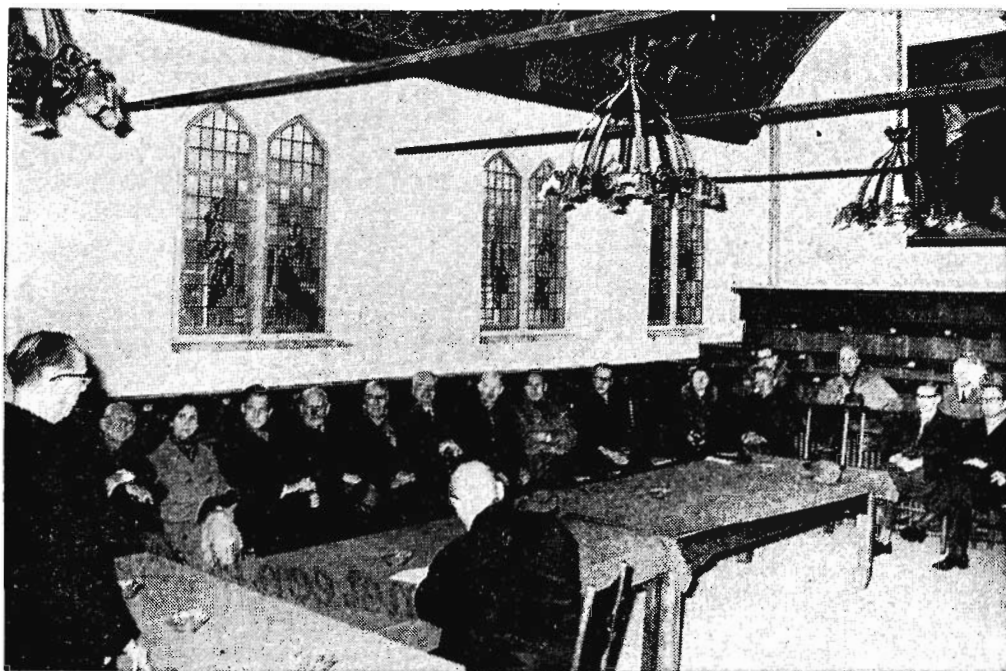

Foto uit de Alkmaarsche Courant van maandag 29 maart 1965. Het bijschrift luidt: 'Onder de 26 leden van de Nederlandse Genealogische Vereniging, die zaterdagmorgen in de consistorie van de Grote Kerk werden verwelkomd, was ook de landelijk voorzitter, mr E.H.Y. van Hees uit Hilversum (vierde van links), die vergezeld was van zijn echtgenote. Geheel achteraan links in de voorste bank de secretaris van de afdeling Kennemerland, de heer A.G. van der Steur. Afdelingsvoorzitter C. Wiegel was verhinderd deze ontvangst bij de wonen.' (Foto Juap Schoen)

veel belangstelling te zijn om tot oprichting van een afdeling te komen. Spontaan gaven zich een aantal nieuwe leden op, zodat de afdeling met circa 50 personen zou kunnen starten.

De voorzitter van de N.G.V., de heer Van Hees, die met zijn echtgenote ook de gehele dag had meegemaakt, dankte de afdeling Kennemerland voor het genomen initiatief en wenste de nieuwe afdeling veel succes. De lezing, de oprichting van de nieuwe afdeling en de excursies die in de morgen plaats gevonden hadden, trokken veel aandacht van de plaatselijke pers, waarbij o.m. een foto van de aanwezigen werd geplaatst.' Tot zover het jaarverslag.

Uit de notulen van 18 juni 1965 blijkt, dat de afdeling Kennemerland de 'aderlating' te boven was. Ik citeer: 'Er wordt met vreugde geconstateerd dat de afdeling Hollands Noorderkwartier, opgericht door onze afdeling, blijkt te bloeien, zonder dat de achteruitgang in ledental van onze afdeling noemenswaardig blijkt te zijn.'

Tenslotte bevat het afdelingsarchief nog een omslag met correspondentie over de oprichting en kranteknipsels uit het *Noord-Hollands Dagblad* en de *Alkmaarsche Courant*. Laatstgenoemde krant bericht op maandag 29 maart 1965 aan haar lezers: 'Genealogische vereniging krijgt afdeling Alkmaar', met als subkopjes 'Kennemerland als moeder' en 'Geani-

meerde bijeenkomst in Harmonie'. Het artikel vangt aan met: 'De landelijk voorzitter van de Nederlandse Genealogische Vereniging, mr E.H.Y. van Hees uit Hilversum, kon zaterdagmiddag aan het slot van een geanimeerde vergadering in 'de Harmonie' met voldoening vaststellen, dat aan de oprichting van een afdeling Alkmaar en omgeving niet meer behoefte te worden getwijfeld. Een kleine enquête onder de circa tachtig aanwezigen (merendeels leden van de organiserende afdeling Kennemerland) wees uit, dat de nieuwe afdeling kan starten met 21 leden, onder wie zeven nieuwelingen.'

Het blad gaat verder met: 'Dat het bestuderen van de eigen stamboom tevens interessante gegevens uit de geschiedenis van ons volksbestaan kan opleveren, bleek de aanwezigen uit de boeiende en dikwijls geestige causerie van vice-admiraal b.d. Jhr H.A. van Foreest uit Den Haag over de geschiedenis van het geslacht van Foreest in Kennemerland'. Aan het slot meldt het blad, dat de voorzitter van de afdeling Kennemerland, de heer C. Wiegel, de verwachting uitsprak, dat het aantal leden snel zal groeien, wanneer de afdeling eenmaal is gestart en men de smaak goed te pakken heeft. De afdelingssecretaris van Kennemerland, de heer A.G. van der Steur, die een boekje over genealogie in voorbereiding heeft, wil desgewenst de beginnelingen op 't pad van deze liefhebberij e.q. wetenschap op gang helpen in een der bijeenkomsten van de afdeling Alkmaar en omstreken.

Het *Noord-Hollands Dagblad* weet nog te melden, dat in de ochtend voorafgaande aan de oprichtingsvergadering, het vrij grote gezelschap bestaande uit dames en heren van de afdeling Kennemerland van de N.G.V. in de consistoriekamer van de Grote Kerk door de kerkelijk ambtenaar, de heer W. van de Pol, was ontvangen. Na de kerk bezichtigd te hebben werd onder leiding van de heer Th.H.P.

Wortel een excursie langs enige bezienswaardigheden en oude grachten gehouden. Over de middag bericht dit blad, dat in afwachting van de binnenkort te houden constituerende vergadering van de jonge afdeling een driemanschap werd aangewezen, dat voorshands met de bestuurswerkzaamheden zal worden belast. Deze bestaat uit de heren mr J.H. Rombach, adjunct-archivaris van de gemeente Alkmaar, H.J. Schoonderwoerd te Castricum en J.F. van Amstel te Alkmaar.

Na dit verslag van mijn 'speurtocht' in het afdelingsarchief van Kennemerland wil ik namens onze afdeling, de boreling van 1965, de afdeling Hollands Noorderkwartier, feliciteren met het 30-jarig jubileum en nog veel succes wensen in de verdere toekomst.

*D.F. Goudriaan, Haarlem
voorzitter afdeling Kennemerland*

HNK-leden van het eerste uur

Elders in dit blad wordt beschreven hoe onze afdeling Hollands Noorderkwartier ontstond op initiatief van de afdeling Kennemerland. Ook de afdeling Amsterdam was indertijd actief boven het IJ. Beide afdelingen leverden toen in belangrijke mate de leden aan HNK.

Het kostte Kennemerland 26 leden, Amsterdam 20 leden en er werden 7 nieuwe leden genoteerd; totaal dus 53 HNK-leden van het eerste uur. In de tabel hiernaast vindt u een overzicht.

Vergelijken we deze lijst met de huidige ledenlijst van HNK, dan komt slechts één

Ledenlijst HNK 1965

lidnr.	naam	woonplaats	afd.
3134	S. Altenburg	Heiloo	Asd
2154	P.A. van Amelrooy	Castricum	Ken
3339	J.F. van Amstel	Alkmaar	nw
1940	H.A. Ardesch	Den Helder	Ken
727	mr P.C. Avis	Hoorn	Asd
2009	drs K. Bant	Schellinkhout	Asd
3047	J. de Bart	Alkmaar	Ken
414	mr dr J. Belonje	Alkmaar	Ken
1759	J.H. Beudeker	Krommenie	Asd
3001	Th.N. Bleeker	Petten	Ken
3338	P. Dokter	Alkmaar	nw
2671	H. Donders	Wieringerwaard	Asd
3234	J. Doornbosch	Krommenie	Asd
3356	A. Drenth	Wieringen	nw
3261	J.J. van Dijk	Alkmaar	Ken
3340	A.A. Elout	Alkmaar	Ken
3232	C. Flink	Castricum	Ken
3341	Th. Geertsma	Heiloo	nw
1997	A. Griffioen	Oppeidoes	Asd
1214	P.D.S. Groot	Oosthuizen	Asd
2368	H. Gruys	Wormerveer	Asd
3220	P. Hanse	Wormerveer	Asd
170	I.H.A.E. Harshagen	Wieringerwerf	Ken
1337	H. Hartman	Alkmaar	Ken
813	dr H.J.M. Hofstee	Alkmaar	Ken
1530	M.M.J. Hoogenbosch	Den Helder	Ken
2358	K.D. Hubbeling	Heiloo	Ken
2661	J. Jong	Nrd-Scharwoude	Asd
150	K. Kalf	Castricum	Ken
2620	A.J.F. Koelen	Medemblik	Asd
367	ir C. Koeman	Blokker	Ken
2728	H. Kollis	Bergen	Ken
2618	J.D. Konijn	Heiloo	Ken
3344	K. Koster	Wieringerwaard	nw
3222	E.A. Lange	Den Helder	Ken
3101	J.N.W. Leeuw	Twisk	Asd
2294	mw A. Mens-Boelens	Krommenie	Asd
1859	C. Nes	Midwoud	Asd
1259	J. Nierop	Schellinkhout	Asd
3188	L.B. Obbens	Den Helder	Ken
2539	J. Oostwoud	Wormerveer	Asd
2700	Joh. J. Pater	Enkhuizen	Asd
283	ir A.J.J. van der Rest	Bergen aan Zee	Ken
2814	mr J.H. Rombach	Alkmaar	Ken
044	P. Roorda	Krommenie	Asd
061	H.G. Sanders	Den Helder	Ken
1482	H.J. Schoonderwoerd	Castricum	Asd
792	J. Schoonoord	Alkmaar	Ken
?	B. Schrage	Alkmaar	Ken
3342	P.J. Smit	Alkmaar	nw
728	D. Turkstra	Hensbroek	Ken
343	K. van Twisk	Bergen NH	nw
1187	meij A.M.E. Wittenberg	Egmond a/d Hoef	Ken

Asd = Amsterdam; Ken = Kennemerland; nieuw = nw

naam in beide lijsten voor, namelijk de heer H. Kollis te Bergen. Hij was tevens bestuurslid van het eerste uur met een staat van dienst van 20 jaar! De heer Kollis is thans 80 jaar oud en verkeert nog in een uitstekende gezondheid. Hoe kan het ook anders, want hij is arts: eerst in een eigen praktijk in de Beemster, daarna jarenlang als controle-arts verbonden aan het GAK.

Helaas zien we de heer Kollis niet meer op onze bijeenkomsten. Hij heeft in de loop der tijd al zoveel lezingen bijgewoond, dat er nauwelijks meer iets nieuws voor hem bij is. En aan computers begint hij op zijn leeftijd helemaal maar niet. Hij heeft z'n hele genealogisch onderzoek – voornamelijk over de familie Kollis en (vooral) over de familie Plas, zijn vrouw – zonder computer kunnen doen en dat ging uitstekend! Van zijn hand is de serie boeken *Het Geslacht Plas. Zeevaarders en Boeren uit de Zeevang*. De volledigheid van dit 'levenswerk' dwingt bewondering af. De heer Kollis heeft hiervoor het volledige notarieel en oud recht van Edam doorgespit, een klus waar hij tien jaar arbeid in heeft gestoken! De boeken zijn via de HNK-afdelingsbibliotheek ter inzage want de heer Kollis heeft een serie aan onze afdeling geschonken. Van harte aanbevelen!

Ook Hollands Noorderkwartier heeft nadien de nodige 'aderlatingen' moeten doen. De afdelingen Den Helder, Koggenland en Zaanstreek-Waterland zijn als zelfstandige NGV-afdelingen op eigen benen doorgegaan. En 30 jaar na dato bruist de afdeling Hollands Noorderkwartier nog steeds van activiteit, zoals uit de inhoud van dit afdelingsblad moge blijken. Het zijn en blijven echter *de leden* waar het om draait; zij houden de afdeling levend en zij zorgen met hun enthousiasme voor het voortbestaan van HNK. Om met koningin Wilhelmina te spreken: 'Doen kunnen we alles, maar alleen allen tezamen'.

Wat doen de Vrienden van het Archief?

Een bijdrage van de Stichting Vrienden van het archief van Alkmaar e.o.

Gehoorgevend aan het verzoek om een artikeltje te schrijven voor de jubileumuitgave van Hollands Noorderkwartier, wil ik namens de *Stichting Vrienden van het archief van Alkmaar en omgeving* iets over onze stichting vertellen. Een stukje geschiedenis uit het achtjarig bestaan.

A.C. Stierp-Impink, Oudorp

De stichting is in 1987 ontstaan op initiatief van enkele prominente historici, trouwe bezoekers, van het archief en de toenmalige archivaris drs G. Valk. Zij wisten een comité van voorbereiding samen te stellen, dat bestond uit negen personen waarvan zeven het bestuur zouden gaan vormen. Op 11 februari 1987

vond de eerste vergadering van het comité plaats, gevolgd door een bestuursvergadering op 11 juni. Met een comité van aanbeveling als steuntje in de rug kon toen worden begonnen met de werving van contribuanten.

De doelstelling van de stichting is: de belangen van het Gemeente-archief Alkmaar – nu Regionaal Archief Alkmaar – en die van de bezoekers daarvan te ondersteunen. Om dit

Een recente aankoop van de 'Vrienden' is deze prent van Hendrik Tavenier (1734-1807) van het Kooger kerkje te Zuid-Scharwoude anno 1787. (Foto R.N.P.A. de Calvö, Delft / Auctioneers Glerum, 's-Gravenhage)

doel te bereiken heeft de stichting een fonds gecreëerd om allerlei extra activiteiten van het archief te bekostigen die van het normale budget niet kunnen worden gerealiseerd. Gedacht wordt aan het kopen van archivalia, prenten en boeken, het conserveren van charters en het restaureren van archiefstukken. Daarnaast wordt gedacht aan het organiseren van excursies en de uitgave van een periodiek als hand tussen de contribuanten onderling en het archief. Het periodiek draagt de naam *Archivaria* en wordt door het archief verzorgd.

Van al deze plannen is het een en ander gerealiseerd. Zo kon de hand worden gelegd op een deel van het 'Schilder-boeck' geschreven door schilder-schrijver Carel van Mander. Dit boek, dat uit meerdere delen bestaat, is gedrukt te Alkmaar door stadsdrukker Jacob de Meester in 1604. Toen het boek op een veiling werd ontdekt, besloot de stichting het te kopen. Bij de opening van het Regionaal Archief Alkmaar is het boek namens de 'Vrienden van het Archief' aangeboden. Ook werd een vitrine geschonken die geheel gemaakt is naar de wens van het archief.

Momenteel is daarin een tentoonstelling ingericht van Alba Amicorum uit het archief, de moeite waard om eens te komen kijken. De geschiedenis van het album amicorum, de voorloper van het poëzialbum, gaat terug tot de 16e eeuw. De oudste Alba in het archief dateren uit de 18e eeuw. Het album amicorum (letterlijk: lijst van vrienden) – hoe toepasselijk in deze – is een bezigheid geweest van volwassenen ontstaan binnen het universitaire milieu.¹

Met financiële steun van de 'Vrienden' zijn meerdere aankopen gedaan, bijvoorbeeld van enkele prenten die in vroeger jaren uit het archief waren onttrokken. Onder deze prenten bevinden zich een vijftal van Hendrik Tavenier

(1734-1807) waarvan er één hierbij is afgebeeld.

Op 4 juni 1988 was een eerste optreden naar buiten met een open dag in ons eigen archief. Velen maakten van de gelegenheid gebruik om eens in het hart van het archief te vertoeven. Excursies werden gemaakt naar het Koninklijk Huisarchief in 1988 en 1990. In 1989 volgde een bezoek aan het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis te Amsterdam. In 1991 kwam de tentoonstelling 'Archiefschatten' onder de aandacht, een rondleiding door het nieuwe gebouw van de Tweede Kamer der Staten Generaal onder leiding van G. Valk in 1993.

De tentoonstelling van kaarten en landmetersgereedschap in het Stedelijk Museum te Alkmaar onder de titel 'Perfect Gemeten' bezochten de vrienden gezamenlijk, een speciale avondopenstelling voor de vrienden. Onze archivaris, de heer C. Streefkerk, hield een inleiding tot en een rondleiding langs deze tentoonstelling. Ook voor dit jaar staat weer een bezoek aan een bijzonder archief op stapel.

Krijgt u ook zo'n gevoel om tot de 'Vrienden' te willen horen, dan kan dat. Ons album amicorum kan best uitbreiding gebruiken. U wordt automatisch lid door minimaal f 15,- – meer mag ook – te storten op gironummer 899905 t.n.v. de penningmeester, de heer J. Drewes, Kalmanstraat 37, 1817 HW Alkmaar. U ontvangt dan het blad *Archivaria* met interessante artikelen en nieuws uit het archief. En, wat heel belangrijk is, u ontvangt ook een uitnodiging voor de komende excursie.

Het bestuur van de stichting wordt thans gevormd door drs J. Drewes (secretaris en penningmeester), mr A. Kosto, prof. dr L. Noordegraaf (voorzitter), mw A.C. Stierp-Impink en C.F. van der Veer.

¹ Bron: *Archivaria*, jg. 7, 1994, nr. 1, nieuwsbrief van het Regionaal Archief Alkmaar.

Oud Alkmaar feliciteert HNK

Een bijdrage van Gerrit Valk, voorzitter Historische Vereniging Oud Alkmaar

Dertig jaar Hollands Noorderkwartier, afdeling van de Nederlandse Genealogische Vereniging: van harte gefeliciteerd!

Weliswaar is HNK aanmerkelijk jonger dan *Oud Alkmaar*, maar toch heeft de NGV bewezen een vereniging te zijn die een belangrijke rol speelt in de historische wereld. Het beoefenen van genealogie verdiept het inzicht in geschiedenis. Daarnaast is het natuurlijk een vorm van vrijetijdsbesteding die bijzonder aangenaam is. Archiefdiensten mogen zich daarom gelukkig prijzen met de groeiende belangstelling voor genealogie. Archiefdien-

sten zijn er immers voor de burger en niet andersom.

Naar mijn mening zou *Oud Alkmaar* wel eens wat intensiever mogen samenwerken met de NGV. Misschien zou HNK bijvoorbeeld een lezing kunnen geven voor de leden van *Oud Alkmaar*. Het elkaar informeren over de activiteiten die beide verenigingen ontplooiën, lijkt mij toch wel het minste. Nogmaals: HNK van harte gefeliciteerd.

Tenslotte kan ik het niet nalaten de leden van de NGV het volgende te vragen. Als u nog geen lid bent van *Oud Alkmaar*, wilt u zich dan als lid aanmelden? Dat kan bij onze secretaris, Kennemerpark 16, 1811 DD Alkmaar.

Genealogie en archeologen; verwantschappen en verwanten

Een bijdrage van Alkmaars stadsarcheoloog Peter Bitter

Genealogie en archeologie hebben soms meer gemeen dan men op het eerste gezicht zou denken. Immers, in beide vakgebieden doen we onderzoek naar de geschiedenis van mensen, in sommige gevallen zelfs dezelfde mensen, alleen de doelstellingen en de bronnen zijn verschillend.

Als gemeentelijk archeoloog van Alkmaar ben ik bij mijn allereerste opgraving in Alkmaar meteen beland in een onderzoek waar archeologie en genealogie elkaar ontmoetten. Het betreft de opgraving van een terrein waar van ca 1550 tot 1620 een pottenbakkerij was geweest en van 1626 tot 1937 een zeepfabriek: gesitueerd aan de gracht Luttk Oudorp, nabij de Wortelsteeg. De vondsten van de opgraving waren zeer uiteenlopend: allerlei muurresten van vroegere gebouwen, tuinmuren, kelders en putten, voorts grondlagen en kuilen gevuld

met mest en afval, puinsporen en natuurlijk talrijke afvalresten die door de bewoners in de loop der tijd zijn achtergelaten.

De opgraving werd dankzij de grote inzet van enthousiaste vrijwilligers een succes, maar dit was slechts het begin van het werk: de opmetingen en tekeningen van het veldwerk zijn naderhand uitgezocht, de vele vondsten zijn wederom met hulp van vrijwilligers gewassen, gepuzzeld, genummerd, gedetermineerd, geïnventariseerd, gefotografeerd en getekend en ze worden tenslotte in een publi-

katie beschreven. Binnenkort verschijnt het boek *Geworteld in de bodem, archeologie en historie van een pottenbakkerij bij de Alkmaarse Wortelsteeg* als eerste deel van de reeks Publicaties over de Alkmaarse Monumentenzorg en Archeologie. De gerestaureerde voorwerpen worden bovendien nog geëxposeerd.

In het boek is te merken waarom archeologen de grondsporen en vondsten die zij onderzoeken, wel eens het 'bodemarchief' noemen. Net als in het 'papieren archief' kunnen ze een geschiedverhaal herleiden uit hun bronnenmateriaal. Daarnaast bevat het boek een historische bijdrage: Willem van den Berg, bekend van het Historisch Kadaster Alkmaar (een waardevol via de computer raadpleegbaar bestand van duizenden records, vergaard uit belastinglijsten, lijsten van wapenbezit, enz.), beschrijft de bewoners, de eigendomsverhoudingen door de eeuwen heen, en de genealogie van de pottenbakkers en zeepzieders die er woonden.

Enkele voorbeelden van de raakvlakken tussen archeologie en historisch onderzoek kan ik aan het boek ontleen. De pottenbakkers waren niet, zoals men wellicht zou denken, arme inwoners van Alkmaar maar behoorden tot de sociale en financiële top. Archeologisch gezien merkten we dit aan de kostbare stukken gebroken huisraad tussen het afval (zoals kraakporselein en prachtig glaswerk) en aan voedselresten van luxe etenswaren zoals allerlei fruit, kalfs- en lamsvlees, kip, krab en oesters. Uit belastinglijsten en testamenten blijkt hun welvaart, maar ook hun huwelijksrelaties passen in het beeld. Zo was de pottenbakker Hendrik Gerritsz (met de prachtige bijnaam 'Properpotgen') met de Amsterdamse burgemeestersdochter Trijn

Bontemantel getrouwd (datum niet bekend, tussen 1574 en 1590). Zij was toen weduwe van haar eerste huwelijk met Jacob van Teylingen Bas en had drie kinderen toen Jacob overleed: Hendrik Gerritsz' stiefzoon Pieter van Teylingen Bas zou het tot Alkmaars burgemeester schoppen. Hij vestigde een zeepfabriek in de voormalige pottenbakkerij.

Een ander voorbeeld is de zeepziedersfamilie Ras, van 1648 tot 1800 eigenaar van de zeepziederij De Hamer. Om te beginnen, het lijkt alsof een totale vreemdeling van andere naam het bedrijf overkoopt van de toenmalige verkoper, Arent van der Goes, maar bij nadere beschouwing blijken ze allemaal op een of andere manier familierelaties te zijn (voor de details verwijs ik graag naar het hoofdstuk van Willem van den Berg). De aankoop door hen van een aangrenzend huis in 1735, samengevoegd tot een dubbelhuis, zoals neergelegd in historische bronnen, blijkt archeologisch gedocumenteerd door funderingen van indrukwekkend formaat aan het Luttk Oudorp. Uit historisch onderzoek blijkt, dat de familie Ras tot de rijksten van Alkmaar behoorde en telgen van dit geslacht waren in de 18de eeuw vooraanstaande kooplui en bestuurders.

Het onderzoek bij de Wortelsteeg zal niet alleen staan. Opgravingen in de binnenstad maken herhaaldelijk dergelijke dwarsverbanden in verschillende soorten onderzoek mogelijk. Dit geldt vooral als er veel huisraad wordt gevonden die archeologisch gezien een indicatie geven van de mate van welstand van de bewoners. In dit opzicht zijn de beerputten (een soort gemetselde septic tanks, met op de koepel het toilethuisje) zeer waardevolle informatiebronnen, aangezien men er ook het huisvuil in placht te dumpen.¹

¹ Helaas zijn er ook illegale schatgravers die de putten om geldelijk gewin plunderen. Wees voorzichtig met mensen die contact met u zoeken en die in uw tuin willen graven. Dergelijk onderzoek is volgens de Monumentenwet namelijk verboden voor anderen dan de bevoegde instanties. Hebt u vragen, bel gerust: gemeente Alkmaar, stadsarcheoloog, telefoon 072-142630.

op het pleefje hangende in de grote kerk
 & binnen. ~~Alhier~~ ^{Alhier}
 Door Gunst neemt hier op merck
 en leest dit kort verhaal,
 & Veruert de almaer kerck
 te Schip van den Admirael
 Die tegen syn Vyandt
 bloedmoedigh oor ^{te} sijder
 Tot eere van Hollandt
 Veel vroomen tot verblyden
 Die onse Stadt en staet
 Beminnt is ^{een} Exempel
 & Afbeeldel tot cueraet,
 Veruert des Heeren Tempel.

Niet onberispelyk.
 Sibeth Pieterz. Speelder van Oudorp

de Rugten is myn Naam
 Anno 1667

Van De. Jo. Jacobsz. V. Toone. d'8. 12. 1758.

Het raadsel op het perkament

Met dank aan prof. dr. J.M.G. van der Poel, Wageningen

Als genealoog kan je van alles tegenkomen. En achter elke vondst schuilt meestal wel een verhaal. Zo overkwam het onlangs onze oud-secretaresse, mevrouw A.C. Stierp-Impink, terwijl zij op zoek was naar (weer) een interessant transcriptie-voorbeeld voor ons afdelingsblad. Bij het doornemen van de aantekeningen door P. Rooze Krz. betreffende Alkmaar¹ rolde er een velletje perkament op haar schoot.

D.P. Arnoldus, Oudkarspel

Op het perkament stond, in een vlot en goed leesbaar handschrift, een versje dat kennelijk te maken had met een scheepje, hangende in de Grote Kerk te Alkmaar, dat zich als volgt laat uitschrijven:

*Op het scheepje hangende in de Grote Kerk
binnen Alkmaar.*

*Door gunst neemt hier op merck
en leest dit kort verhaal,*

't verciert de Alkmaar kerck

't schip van den Admirael

*Die tegen sijn vijandt
kloeckmoediglijk dorst strijden*

*tot eere van Hollandt
veel vroomen tot verblijden.*

*Die onse stadt en staet
bemint is 't een exempel*

*'t afbeeldsel tot cieraet,
verciert des Heeren Tempel.*

Niet onberispelijk

Sibeth Pietersz Speelder van Oudorp

de Ruyter is mijn naam

Anno 1667

... van de Hr. Jacobus van Tooren de 8e Julij 1758.

Veel Alkmaarders zal dit versje bekend voorkomen. Immers, in de Grote of Sint Laurens-

kerk te Alkmaar hangt – of liever gezegd: behoort te hangen, want vanwege de restauratie-werkzaamheden (1994-1996) aan deze kerk is het tijdelijk ondergebracht in het Stedelijk Museum, Doelenstraat 3 te Alkmaar – een uit 1667 daterend scheepsmodel dat herinnert aan de legendarische tocht van Michiel Adriaensz de Ruyter (1607-1676) naar Chatham in juni 1667 tijdens de Tweede Engelse Oorlog. Bedoeld versje is geschreven op de bovenblinde van het model, een zeil van perkament dat door de 'tand des tijds' aan kwaliteit danig heeft ingeboet.

Veel is er in de loop der tijd over dit scheepsmodel te doen geweest. Prof. dr. J.M.G. van der Poel (★ 1920) heeft een uitgebreide studie gemaakt van o.a. dit scheepsmodel², maar ook de Amsterdamse burgemeester Nicolaas Witsen vermeldt het reeds in de eerste druk van zijn boek over de scheepsbouw (1671): 'dat schip waermede een dapper Hollants-helt de geslooten rivier in Engeland opende, en de ijzeren schakels dede breeken'. Witsen suggereerde hiermee dat het model het schip *De Zeven Provinciën* zou voorstellen, het vlaggeschip van De Ruyter in die tijd. Inmiddels wordt algemeen aangenomen, dat het scheepje weliswaar ter ere van de heldhaftige admiraal met enige teksten en schilderingen (o.a. van de Alkmaarse schilder Caesar van Everdingen) is

1 Regionaal Archief Alkmaar (RAA), collectie aanwinsten inv. 54, mapje 52-61.

2 Dr. J.M.G. van der Poel: *Scheepsmodellen in Nederlandse kerken*, Staatsuitgeverij 1987.

— Ditto aen Sybith Pietersz Spelt voort toetaeckelen; yserwerck ende ophangen vint vereerde scheppe 48 [gld.] 15 [stuivers] — 40.15 —

opgesierd, maar dat het model als zodanig van eerdere datum is. Men leze Van der Poels argumenten er maar op na in zijn boek.

Een andere kwestie is, wie het model heeft gemaakt. Ook daarover bestaat geen zekerheid. In de kerkerekeningen noteerden de kerkmeeesters in hun *Daegelijckse aentteekeninge van den uijggeeff ofte betalinge ten behoeve van de Lourens Kerck* op 9 juli 1667 (enkele weken na de tocht naar Chatham!): 'Ditto aen Sybith Pietersz Spelt voort toetaeckelen, yserwerck ende ophangen vint vereerde scheppe 48 [gld.] 15 [stuivers]' (afgebeeld).¹ Hieruit kan worden afgeleid dat 'Spelt' in ieder geval enkele werkzaamheden aan het model heeft verricht.

Het probleem is dat ondanks de in 1987 uitgevoerde restauratie van de perkamenten hovenblinde (verricht door mw E. van Diest te Amsterdam, specialiste op het gebied van perkament-restauratie), het gedichtje op het zeil op sommige plaatsen onleesbaar is. Met name de laatste regel werd door Van der Poel gelezen als 'Sibeth Pietersz Spelt Her van Outdorp'. Ter plaatse van de naam 'Spe... van Outdorp' is het perkament geknakt en beschadigd. Iets dergelijks doet zich voor op een andere plaats in het perkament waar de transcriptie van Van der Poel afwijkt van die van Jacobus van Tooren in 1758 ('*tegen 't brittenlandt*' in plaats van '*tegen sijn vijandt*' in de vijfde versregel).

Van der Poel schreef ons naar aanleiding van onze vondst dat hij de naam 'Spelt' ook op andere wijze getranscribeerd in de literatuur was tegengekomen: 'Specher' (Bloys van

Treslong Prins, p. 19), 'Speelmam' (Crone 1926, p. 196) en... 'Speelder'. De laatste lezing is te vinden in een inventarisatie '*Ameublement en eigendommen van de Kerk*' opge maakt in 1861.² Daarin staat dat het model '*is gemaakt en aan de Groote Kerk ten geschenke gegeven door Wolbrand Glijnis de Jonge*'.³ Deze passage is doorgehaald en vervangen door: '*Anno 1667 gemaakt door Joost Pieters Speelder van Oudorp*'.

Wollebrant Geleyns woonde destijds in Alkmaar en dat zal vermoedelijk de aanleiding zijn geweest dat men in eerste instantie aan hem heeft gedacht als maker en schenker van het model. Afgezien van het feit dat men later zijn naam heeft doorgehaald, is het op zichzelf al hoogst onwaarschijnlijk dat hij het model heeft gebouwd. Het bouwen van modellen voor kerken geschiedde in die tijd, aldus Van der Poel, steeds door de mindere goden onder de schepelingen en niet door de scheepsofficiëren.

De naam van de werkelijke maker heeft ook Van der Poel in het kerkvoogdij-archief niet kunnen vinden; vermelding geschiedde immers alleen als er een financiële uitgave mee was gemoeid, niet bij schenkingen. Als Van der Poel zich aan een hypothese mag wagen, schrijft hij: 'Ik denk dat de maker van het schepje door ziekte of overlijden niet meer in staat was het model te voltooien en dat hij of zijn erfgenamen de onafgewerkte romp aan de kerk hebben geschonken. Spelt [of Speelder] kreeg vervolgens de opdracht van de kerkvoogdij de tuigage van het model te maken.'

¹ RAA, Archief Kerkvoogdij NH Alkmaar, inv. 237.

² RAA, Archief Kerkvoogdij NH Alkmaar, inv. 119, folio 26v.

³ Wolbrand Glijnis de Jonge (1594-1674) verwierf grote faam als commandant van de retourvloot die in 1648 uit Indonesië naar 't vaderland vertrok. Zie ook H.E. van Gelder in *Oud Holland* 33 (1915), pp. 26-40, 97-111.

De perkamenten bovenblinde met het versje aan de voorzijde van het scheepje. (Foto J. Elsinga, Alkmaar)

De spiegel met schilderwerk van Caesar Boëthius van Everdingen (1617-1678). (Foto J. Elsinga, Alkmaar)

Blijft nog te onderzoeken of de naam van deze modelbouwer nu 'Spelt' of 'Speelder' luidde. Alleen brononderzoek kan mogelijk antwoord geven op deze vraag. Zoeken naar de naam 'Spelt' in de DTB van Oudorp en Alkmaar leverde niet veel op: een huwelijk van Anthony Spelt van Naarden[?] en Geertrui Pieters van Lingen[?], een huwelijk van Pieter Pietersz Spelt en Jans Cornelis (oktober 1676), van eerstgenoemde tevens de aankoop van een huis, een huwelijk van Cornelis Pietersz Spelt en Jannetje Jacobs (januari 1712) en een huwelijk van Cornelis Gerritsz Spelt en Aaltje Pieters Stam (januari 1684); het laatste echtpaar kreeg vijf kinderen. In 1801 en 1805 komen we nog het overlijden tegen van twee meisjes.

Een speurtocht naar de naam 'Speelder' gaf meer resultaat. In 1703 overlijdt Sijmen Cornelis Speelder en in 1732 Cornelis Speelder. Sijbet Pietersz Speelder komt echter zo veelvuldig voor, dat we daar een afzonderlijk arti-

kel aan hebben gewijd. Toen uit dit onderzoek bleek dat deze Sijbet Pietersz Speelder van beroep scheepstimmerman en later scheepmaker was, en dat hij bovendien in 1665 als lidmaat werd ingeschreven in de Grote Kerk te Alkmaar 'met attestatie van Oudorp',¹ was voor ons de conclusie gerechtvaardigd de naam op 'Speelder' te houden. Een andere overweging kan zijn dat Jacobus van Tooren op 8 juli 1758 de naam op het zeil reeds als 'Speelder' las; aangenomen mag worden dat toentertijd – na circa 90 jaar – de beschadiging van het perkament nog niet zover 'gevorderd' kon zijn als nu het geval is.

Schrijver dezes heeft in een laatste poging om opheldering te verkrijgen hoogstpersoonlijk en 'met gevaar voor eigen leven' (vanwege de wankel museumtrap) gepoogd de naam op het zeil te lezen. Vergeefs, de dikke stoflaag op het zeil verhulde niet alleen de letters maar ook de perkamentbeschadiging. Zal het raadsel ooit worden opgelost?

1. RAA, Archief van de Kerkeraad Alkmaar, nr. 70.

Sijbet Pietersz Speelder

Wat is er van hem bekend?

Elders in dit blad maakte u reeds kennis met Sijbet Pietersz Speelder als de man die naar onze stellige overtuiging het scheepje 'De Ruijter is mijn naam', dat sinds de tweede helft van de 17e eeuw in de Grote of Sint Laurenskerk te Alkmaar hangt, in 1667 modelbouwtechnisch heeft vervolmaakt. Maar wie is die man? We doken eens in de historie om te zien wat gericht archiefonderzoek kan opleveren.

A.C. Stierp-Impink, Oudorp

De oudste doop-, trouw- en begraafboeken (DTB) van Oudorp betreffen de dopen 1645-1715. Aangezien Sijbet Pietersz Speelder vermoedelijk vóór 1637 is gedoopt, afgaande op zijn belijdenis in 1655, blijven wij omtrent zijn doopdatum dus in het ongewisse. Ook van zijn huwelijk met Maritje Claas vonden we geen inschrijving. Misschien te Zaandam?

van Beijeren, ab intestato. De langstlevende zal gehouden zijn aan de naaste erfgename de kleren van Sijbet over te leveren uitgezonderd zijn beste wolle cleet. Van Maritje Claas zal een legitieme portie moeten gaan naar haar moeder Anna Jans wonend in Saerдам. Gepasseerd ten huize van de comparanten in presentie van Aris Sijmonsz Brouwer en Sijbet Jansz Backer.
Notarieel Alkmaar inv. 184, folio 422v.

Sijbet Pietersz Speelder

1654. Tot lidmaat aangekomen Mary Claas op Jan Boyis tot Oudorp [is zij dan al de huisvrouw van Sijbet Pietersz Speelder?], met attestatie van Saerдам (= Zaandam).

NH Kerkeraad te Oudorp inv. 1.

21 februari 1655. Sijbeth Pieters Speelder wordt op belijdenis aangenomen in de Gereformeerde Gemeente te Oudorp.

DTB Oudorp inv. 1.

1657 Sijbeth Pietersz tot ouderling verkozen in de plaats van Dirk Pietersz Bregman †.

Archief NH-kerk Oudorp inv. 1.

29 maart 1659. Sijbeth Pieters, scheepstimmerman, gehuwd met Maritje Claesdr wonende bij de Huygenwaardijk in de banne van Oudorp. Maritje ligt ziekelijk te bedde. Beiden zijn gezond van geest. Zij maken een langstlevende testament voor notaris Jacob

30 november 1659. Sijbes Pietersz diaken tot Oudorp.

Archief NH-kerk Oudorp inv. 1.

6 juni 1660. Sijbeth Pietersz Speelder afgaande ouderling. Omtrent de redenen wordt vermeld: '... is goed gevonden Sijbeth Pietersz van de Huigendijk en anderen te suspenderen (= schorsen) van 't Avondmaal gelijk ook is geschied en dat om haar cont[i]nueel (= voortdurend) en voorbedacht absenteren van den openbare Godsdienst soo van 't Heilig Avondmaal als van de gehoor hier ter plaatse'.

Archief NH-kerk Oudorp inv. 1.

7 januari 1662. Sijbouth Pieterse Speelder en nog enkele andere lidmaten van de Gereformeerde Gemeente te Oudorp verzoeken zich met de Kerkeraad nadat zij 'lange

*De Scheeps timmerman.
Myd Sanden klip, Met's leevenschip.*

*De Vlyt ontsiet geen lyfs gevaaren,
G'n't houten hol, op wilde baaren,
Daar d'afgrond naa het leeven gaapt:
Maar secht men van het Eeuwig leeven,
En hoe men daar naa toe most streven,
Ist of de Vlyt des mensen slaapt.*

Uit: Jan en Casper Luyken 'Het Menselijk Bedrijf'.

tijd van het avondmaal des Heeren hadden geabsenteerd, als ook van 't gehoor des woords des Heeren hier ter plaatse'.

Archief NH-kerk Oudorp inv. 1.

27 augustus 1663. Tot voogd benoemd over Lijsbeth Dirx weduwe Jan Sijbeth, S.P. Speelder, scheepmaker op Jan Buijs, tesa-men met Sijbes Claas wonende voor in de Heerhuygenwaard.

Oud Recht Oudorp inv. 6252.

18 maart 1664. Opnieuw maken Sijbet Pieters Speelder en Maritje Claas een testament. Dit keer voor notaris Pieter van der Molen te Oudorp. Zij wonen op Jan Buijs over de brug. Speelder, die scheepmaker wordt genoemd, is kloek en gezond. Maritje wederom ziekelijk. Zij zit bij de haard in een luyen stoel (= luist Stoel, haardstoel). Beiden

hun verstand wel hebbende. Bij deze ratifiseren (= bekrachtigen, bevestigen) zij hun uiterste wil verleden voor notaris Jacob van Beijeren d.d. 29 maart 1659 voor zover deze niet strijdig is tegen de volgende verandering die Maritje doen wil en Sijbit Pietersz toestaat. Maritje wil een vooruit schenking doen aan het weeskind van Claes Jacobsz te Westzaan. Hij is de zoon van haar overleden zus Trijn Claas. Getuigen waren Aris Sijmons Cramer en Sijbet Jansz Backer, schepenen te Oudorp.

Not. inv. 303, folio 32v.

29 januari 1665. Claes Jacobsz bevestigt de ontvangst van de beloofde 100 gld. [Is Maritje inmiddels overleden?]

Not. inv. 303, folio 32v.

Het tweede huwelijk van Speelder

Speelders's eerste vrouw Maritje Claas is kennelijk in 1664 overleden. Aantekeningen over haar begraven hebben we helaas niet kunnen vinden.

28 december 1664. Ondertrouw afkondiging in de Gereformeerde kerk te Alkmaar: 'Sijbit Pietersz. w[eduwnaar], in de ban van Oudorp met Cornelisje Jans w[eduwe], wonende op het Seglis'.

DTB Alkmaar inv. 26, folio 58v

11 januari 1665. Sijbouth Pietersz Speelder van Oudorp gehuwd met Cnelisje Jans van 't Seghlijs.

Trouwboek Gereformeerde Kerken van Oudorp en Oterleek, inv. 1.

6 en 13 september 1665. Aankomelingen [als lidmaten] in de Grote kerk te Alkmaar met attestatiën, o.a. Sijbouth Pietersz van Oudorp.

Alkmaar, Archief van den Kerkeraad, nr. 70 (1655-1695).

3 juli 1666, 's middags de klok 12 uur.

S.P. Speelder, scheepstimmerman, gehuwd

met Cornelisje Jans. Zij wonen buiten de Boompoot te Alkmaar. Sijbit ligt ziekelijk te bedde. Cornelisje is gezond. Beiden hun verstand wel hebbende maken een testament voor notaris Cornelis Kessel. Sijbit legateert aan Gerrit en Aefie Pieters Speelder en aan Claas Jans Cuyp, zijn broers en zuster, een obligatie van 200 gld. hoofdsom, ten laste van Dirck Cornelis Mollis wonend in de Heerhuigenwaard. Nog een obligatie van 620 gld. aan Jacob Cornelis Ijbels en 100 gld. aan Gerrit Pieters voornoemd.

Not. inv. 273, folio 179.

9 juni 1667, 's avonds 7 uur. Opnieuw verschijnen Speelder, timmerman, en Cornelisje Jansz voor notaris Cornelis Kessel. Zij revoceren (= herroepen) het vorig testament d.d. 3 juli 1666. Cornelisje zit ziekelijk bij de haard op een stoel, haar redenen wel hebbende. Getuigen zijn Reyndert Jacobsz Hant en Reyer Reurtsz.

Not. inv. 273, folio 287.

25 mei 1668. Notaris Jacob van Beyeren moet vandaag vroeg uit de veren. Het is half zes in de morgen en S.P. Speelder en Cornelia Jansdr willen hun testament herzien. Wonend aan de zuidzijde van het Zeglis ligt de testatrice ziekelijk te bedde doch bij verstand. Alle voorgaande testamenten etc. worden gecasseerd (= afgeschaft, teniet gedaan). Wederkerig bespreken zij elkaar 400 gld. uit de eerste en gereedste goederen om genoten te worden zonder aftrek van de falcidie porcie¹. Cornelia institueert tot haar universeel erfgenamen Jannitie Tijssse, Elisabeth Cornelis en Grietie Tijssen haar overleden zusters kinderen en aan haar dienstmaagd Jannitie Dircks haar roodscharlakense rok. S.P. Speelder institueert tot zijn erfgenamen zijn broer en zus Gerrit en Aefie Pieters Speelder, item de kinderen

van zijn halve broer Claas Jansz Cuyp.

Not. inv. 188, folio 146v.

28 september 1669. Voor notaris Pieter van der Molen te Alkmaar verschijnt Lijsbeth Dirckx, weduwe van Jan Sijbetsz, wonend op Jan Buijs te Oudorp. Zij wordt geassisteert met Sijbet Claes, schepen te Oudorp, en Sijbet Pietersz Speelder wonend te Alkmaar [de beide voogden van Lijsbeth, zie 27-8-1663]. Lijsbeth stelt zich borg voor 100 gld. ten behoeve van Pieter Oevensz, collecteur te Oterleek die gehuwd is met haar dochter Neel Jans. Nog wordt genoemd Sijbet Jansz Backer op Jan Buijes. Getuigen waren Willem Pietersz Swanenburgh, buurman op Jan Buijes en Jacob Cornelis Ijbels, scheepmaker, oud schepen te Oudorp.

Not. inv. 303, folio 66.

Speelders onroerend goed transacties

Vanaf 1671 doet Speelder een opvallend aantal onroerend goed aankopen. Zijn huwelijk met Cornelisje Jans heeft hem in financieel opzicht kennelijk geen windeieren gelegd. Na het overlijden van Cornelisje in 1684 wordt een flink deel van de huizen door haar erfgenamen weer verkocht.

15 april 1671. Sijbit Pietersz Speelder en Abram Remmitsz van Wijngaarden verkopen aan Leendert Jansz Bos een pakhuys met de rootverwerij gelegen binnen de stad bij de Koesluys aan de stadsveste voor 403 gld. Belend met de stadswal ten noorden, het hoekhuis waar de Blauwe Engel uithangt ten westen en de grote verwerij ten zuiden.

O.R. inv. 161, folio 46v.

12 mei 1676. Speelder koopt samen met Van Wijngaarden een huis en erf aan de westzijde van de Annastraat voor 600 gld. van de

¹ Het deel van de erfenis dat een erfgenaam mag aftrekken wanneer die met al te veel legaten bezwaard is.

erfgenamen van Wouter Jansz Corver die erfgenaam was van de huisvrouw van Reyer Huygen.

O.R. inv. 161, folio 249, acte 70.

- 29 mei 1676.** De erfgenamen van Jan Adriaansz Petten verkopen aan Speelder een huis en erf aan de zuidzijde van het Zeglis voor 510 gld.

O.R. inv. 161, folio 253, acte 91.

- 5 mei 1678.** De erfgenamen van Trijntje Cornelis Heer verkopen voor 315 gld. aan Speelder, poorter der stad, een huis en erf oostzijde Hofstraat, belend met Hendrik Evertsz Pot ten zuiden en Hester Jans ten noorden.

O.R. inv. 162 fo. 40, acte 4.

- 1 juni 1678.** Cornelis Dirksz Conings verkoopt aan Speelder de oosterhelft van een lijnbaan en woning achter de pannebakkerij buiten de Boompoort voor 320 gld.

O.R. inv. 161, folio 254v, acte 100.

- 17 mei 1679.** De erfgenamen van Jan Jansz van Dulcken en de erfgenamen van Lijsbeth Mies verkopen aan Speelder een huis en erf aan de zuidzijde van de Laet voor 475 gld. Belend ten oosten op een gemene muur met Speelder en Claes Bosch ten westen.

O.R. inv. 162, folio 79v, acte 72.

- 14 juli 1679.** Nicolaas Bosch verkoopt, als erfgenaam van zijn vader Gerrit Bosch, voor 800 gld. aan Speelder een huis en erf aan de zuidzijde van de Laet, belend met Andries Jansz van Dulcken ten westen en de koper ten oosten.

O.R. inv. 162, folio 90, acte 98.

- 24 mei 1681.** Sijmon Florisz gehuwd met Trijntje Pieters Lijs, Leendert Pieters Lijn en Pieter Jansz Vinck verkopen aan Speelder een camer met een bleekveld daar achter aan de westzijde van de Sackestraat (nu Bloemstraat) voor 100 gld. Belend met Willem Dircksz ten noorden en Geertje Pieters ten zuiden.

Tevens koopt Speelder een huis en erf aan dezelfde kant van de straat voor 160 gld. van de voogden van het kind van Agnietje Hendricx en van de voogden over de boedel van Trijn Jans Braak. Belend met Thomas Harmensz ten noorden en de steeg van 't Heckhuis ten zuiden.

O.R. inv. 162, folio 188v en 189v.

Het derde huwelijk van Speelder

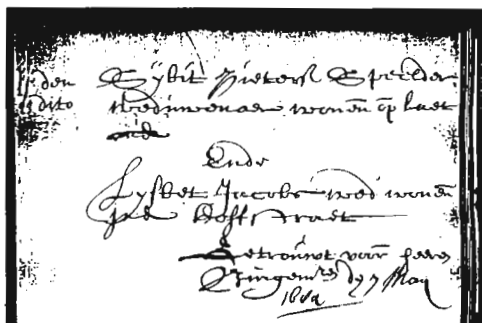
Tussen 1681 en 1684 komt Cornelia Jans te overlijden. Erfgenamen zijn haar nichtjes Lijsbeth Cornelis, Grietje en Jannetje Tijs(se), dochters van Cornelia's zuster Belitje (zie 25-5-1668). De twee eersten zijn in de periode 1685-1686 betrokken bij de nodige woning-verkopen. Sijbet Pietersz Speelder gaat nog eenmaal een huwelijk aan, dat overigens van korte duur zal zijn.

- 17 februari 1684.** S.P. Speelder, schuitemaker, heeft aan de armen van Oudorp ver-eerd een geschenk van 100 gld., de helft aan de kerkse de andere helft aan de burgers.

Kerkeraad Oudorp inv. 1.

- 7 mei 1684.** Sijbit Pietersz Speelder, weduwnaar, wonende op de Laet, gehuwd met Lijsbet Jacobs, weduwe, wonende in de Hoffstraat. De afkondiging vond plaats op 23 april 1684 (afgebeeld).

Stadstrouw Alkmaar inv. 26, deel 950 (thans nr. 2).

1 juni 1684. Voor notaris Dirck Hertogh te Alkmaar verschijnen Sibout Pietersz Speelder en Lijsbet Jacobs, poorter en poorteres. Zij verklaren niet voor 4.000 gld. gegoed te zijn. Lijsbet Jacobs ligt ziekelijk te bedde. Zij komen overeen dat als S.P. Speelder voor Lijsbet overlijdt, dat zij dan 500 gld. zal ontvangen zoals volgens mondeling contract voor hun huwelijk is bedongen en [dat zij] verder afstand doet van de gemeenschappelijke goederen zonder meer.

Not. inv. 334, folio 75.

10 juni 1684. Lijsbeth Jacobs overleden, begraven Zuidergang no. 37, betaald 6 gld.

DTB Alkmaar inv. 41.

23 januari 1685. Hendrik Bos, gehuwd met Grietje Tijs de dochter van Belitje Jans, die een zuster was van Cornelisje Jans, die gehuwd geweest is met Sijbit Pietersz Speelder, verkoopt voor 325 gld. aan Speelder de, bij scheiding aanbedeelde, twee camers met erven aan de oostzijde van de Hofstraat, belend met Lijsbeth Cornelis ten noorden en Jacob Cornelis Hartsoecker ten zuiden.

O.R. inv. 162, folio 120v, acte 8.

29 januari 1685. Lijsbeth Cornelis weduwe Jan Bartels, dochter van Belitie Jans die een zuster was van Cornelisje Jans die gehuwd geweest is met Sijbit Pietersz Speelder, verkoopt het, bij scheiding aanbedeelde, huis en erf aan de zuidzijde van de Laat aan Alif Schelling, koopman te Amsterdam voor 440 gld., verkregen door Speelder 29 mei 1676. Belend met Juffr. Catharina Coorns ten westen, Heertje Jacobsz Lijnslager ten oosten en de lijnbaan ten zuiden.

O.R. inv. 163, folio 121, acte 10.

10 april 1685. Erfgenaam van Cornelisje Jans (zie 23-1-1685) verkoopt voor 1000 gld. aan Lammert Dommer huis en erf zuidzijde Laat, belend met Sijbes Pietersz Speelder ten westen, Grietje Pieters weduwe Jan Claasz Root ten oosten met wie de steeg

beoosten gemeen is, en verdere condities. Verkregen 16 juni 1668.

O.R. inv. 163, folio 136, acte 56.

4 maart 1686. Lijsbeth Cornelis etc. als voren, verkoopt aan Claas Dircksz Out een huis en erf en twee camers ten zuiden, aan de oostzijde van de Hofstraat voor 650 gld. Belend met Speelder voornoemd als eigenaar van de twee andere camers ten zuiden en Hester Jans ten noorden. Met conditie: de 4 camers gelegen ten zuiden van dit huis hebben een vrije toegang tot de waterput en secrete. Verkregen door Speelder op 5 mei 1678.

O.R. inv. 163, folio 189v, acte 27.

7 maart 1686. Lijsbeth Cornelis etc. als voren, verkoopt aan Arian Reyertsz Rijk de helft in een huis en erf aan de noordzijde van de Deventer houtmarkt voor 250 gld., verkregen door Speelder voor de helft op 27 juli 1680.

O.R. inv. 163, folio 191v, acte 31.

23 oktober 1686. Arent van Goes [voor schepenen aangesteld 15-10-1686], curator van Lijsbeth Cornelis, verkoopt aan Aechie Wijbrants, weduwe van Jacob Andries Panharinch, een kamer en erf aan de westzijde van de Sackestraat voor 110 gld., verkregen door Speelder op 24 mei 1681:

O.R. inv. 164, folio 6, acte 123.

29 januari 1687. Speelder verkoopt aan Hendrik Menting en Abraham Petten een huis en erf aan de westzijde van de Sackestraat voor 125 gld. Belend met Cornelis Cornelis ten noorden en de steeg van 't Heckhuys ten zuiden, verkregen door Speelder 28 mei 1681.

O.R. inv. 164, folio 17v.

13 februari 1694. Sijbout Pietersz Speelder wonend binnen de stad ligt ziekelijk te bedde. Voor notaris Cornelis de Winter revocceert hij alle voorgaande testamenten en stelt tot erfgenamen Claes Jansz Cuyp zijn

halve broeder, Pieter Gerritsz zijn neef en Lijsbeth Cornelis zijn nicht. Zijn woning en landerijen in Heerhuygenwaard zijn verhuurd aan Pieter Jacobsz Hoogh.

Not. inv. 423, acte 63.

10 december 1697. Speelder verkoopt aan Francoys Hallcko voor 770 gld. een huis en erf aan de zuidzijde van de Laat. Belend met Abraham Pot ten westen, de koper ten oosten en de uitgang in steeg ten westen. Verkregen 14 juli 1679.

O.R. inv. 165, folio 161, acte 93.

14 november 1703. Willem Hindernis gehuwd met Elisabeth van Wijngaarden, erfenamen van haar vader Abram Remmits van Wijngaarden, verkopen voor 90 gld. aan Speelder de helft van een huis aan de westzijde van de Annastraat, belend met Marijtje Ruyteringh ten noorden en Maartje Cornelis erve ten zuiden. De andere helft bezat Speelder al, verkregen 9 mei 1676 (zie 12-5-1676).

O.R. inv. 166, folio 83v, acte 103.

14 december 1703. Speelder verkoopt voor 800 gld. aan Barent van Leeuwen huis en erf zuidzijde Laat, belend met Neeltje Bombeers ten oosten, Maarten Pietersz Lelieveld ten westen, met looden goot ten westen. Verkregen 18 mei 1679.

Speelder overleden

Tussen 1703 en 1707 komt Sijbet Pietersz Speelder te overlijden. Hij is dan minstens 66 jaar oud. Hij heeft een laatste testament laten opmaken door notaris Jan Warmenhuysen. Van deze notaris zijn echter geen inventarisboeken bewaard gebleven, zodat niet kon worden nagegaan wie de begunstigten zijn.

25 maart 1707. Pieter van Lingelen en Gerrit Broers, executeurs van het testament van Sijbit Pietersz Speelder gepasseerd voor notaris Jan Warmenhuysen, verkopen voor

110 gld. aan Lourens Peeper en Hendrik Arents Vogelesang een camer en erf aan de oostzijde van de Hofstraat, belend met de weduwe Claes Out ten noorden en Thijs Pietersz Braakvelt ten zuiden.

Nog verkopen zij voor 110 gld. aan Thijs Pietersz Brakvelt een camer en erf oostzijde Hofstraat, belend met Lourens Peper en Hendrik Arentsz ten noorden, Jacob Bos ten zuiden.

Aan Gerrit Lammertsz Mulder verkopen zij voor 250 gld. een huis en erf westzijde Annastraat, belend met Claas Spek ten zuiden en Arent Houwer ten noorden. Verkregen 14 oktober 1703.

O.R. inv. 183, folio 183v/184v, acten 54, 55 resp. 60.

9 november 1707. Dezelfde curatoren verkopen voor 150 gld. aan Pieter Cornelisz Pette de oosterhelft van een lijnbaan en woning buiten de Boompoort achter de pannebakkerij, vrij eigen grond, belend met Thijs Jansz ten zuiden en Heertje Jacobsz ten noorden. Verkregen 14 juni 1676.

O.R. inv. 166, folio 205, acte 135.

Naschrift van de redactie

Uit het vorenstaande moge duidelijk zijn dat gericht archiefonderzoek tot behoorlijke resultaten kan leiden. Wat betreft de notariële gegevens en het Oud Recht wordt de archiefbezoeker in het Regionaal Archief Alkmaar flink geholpen door de uitstekende toegankelijkheid door middel van een uitgebreid kaartstelsel. Wij raden onze leden/lezers aan zich eens in deze omvangrijke archiefbronnen te verdiepen.

Voor dit artikel is zeker niet naar volledigheid gestreefd. De inleveringstermijn van dit blad noodzaakte de schrijfster een punt te zetten achter het zoekwerk, anders was ze wellicht tot nog meer resultaat gekomen.

D.P. Arnoldus

Familienamen en grafzerken in de Grote of Sint Laurenskerk

Een bijdrage van de Stichting Vrienden van de Grote Kerk te Alkmaar

Onze Stichting Vrienden van de Grote Kerk te Alkmaar is de laatste maanden wel op een zeer bijzondere wijze in contact gekomen met belangstellenden voor genealogie.

De Grote of Sint Laurenskerk in Alkmaar wordt namelijk geheel gerestaureerd en geschikt gemaakt voor multifunctioneel gebruik. Zo wordt er onder andere vloerverwarming aangebracht. Daartoe moet een halve meter grond uit de kerk verwijderd worden en dus moesten alle 1500 (!) grafzerken van hun plaats.

Aan de hand van een namenlijst kunnen belangstellenden nagaan of hun familienaam op één der grafzerken vermeld staat. Uiteraard wordt ook gekeken naar de namen van moeders kant. Voor de eenmalige donatie van f 175,- adopteert men symbolisch de restauratie van de desbetreffende grafzerk. Tevens ontvangt men dan te zijner tijd een beschrijving, opgesteld door de gemeentelijke kunsthistorica, mw drs Carla Rogge, en zo mogelijk een foto van de zerk.

Sommige zerken zijn geadopteerd door families of familiestichtingen. Ook zijn er zerken

geadopteerd in verband met andere relaties zoals zerken van bierbrouwers door het Biergilde, van molenaars door de Molenvereniging, van rectors en voorgangers door scholen en kerkgenootschappen. Maar het merendeel van de zerken werd geadopteerd door particulieren.

Vooral tijdens de archeologische opgravingen, die werden bezocht door ruim 20.000 personen, stond de grafzerkenlijst in het middelpunt van de belangstelling. Drie à vier maal per jaar wordt de *Grote Kerk Kroniek* toegezonden aan Vrienden van de Stichting. Hierin wordt bij regelmaat aandacht besteed aan opgravingen en grafzerken. Het hele karwei moet in 1996 zijn voltooid.

Donateurs van de *Stichting Vrienden van de Grote Kerk* betalen f 25,- per jaar. U kunt zich hiervoor aanmelden met een telefoontje (072-128856) of een briefkaartje (Westerweg 47, 1851 AB Heiloo). U krijgt dan de nummers 6 en 7 van de *Grote Kerk Kroniek*, alsmede het welkomstgeschenk, de reproductie van het schilderij van Saenredam, toegezonden. Op verzoek ontvangt u tevens de grafzerkenlijst.

W. Klein Schiphorst, voorzitter

Vertraagd, maar vanaf 8 april 1995 verkrijgbaar:

HNK KWARTIERSTATENBOEK DEEL 4

Intekenprijs t/m 8 april 1995: **f 20,-** per stuk (verzendkosten f 5,50)

Intekenen: Door storting van f 20,- op postbankrekening 108334 t.n.v. Hollands Noorderkwartier NGV te Oudorp, onder vermelding van 'KB-4' en uw NGV-lidnummer of uw volledige adres. Op de 'Provinciëndag' van 8 april a.s. ligt uw exemplaar klaar in de Hoornse Vaart. Daarna wordt de prijs f 22,50 (plus bij toezending f 5,50 verzendkosten). Bestel dus nu en bespaar f 2,50.

Regionaal bronnennieuws

Het lijkt wel of we te maken krijgen met het vliegwieleffect: begrippen als cultureel erfgoed en deltaplan worden in relatie tot elkaar gebruikt voor het ontwikkelen van plannen, het starten van projecten, het aantrekken van medewerkers en middelen voor het behouden van een breed scala aan bedreigde cultuuroederen.

H. Zellerer, Uitgeest

Een zich terugtrekkende overheid prikkelt tot een creatieve uitdaging van allen, die de dreiging zien en zich verantwoordelijk voelen er iets aan te doen. Mede daardoor worden ook beherende instanties gedwongen mee te denken en actief te worden. Het gevolg is, dat niet alleen het beoogde cultuurofgoed wordt behouden, doch dat er tevens tal van mogelijkheden ontstaan dit erfgoed door gebruikmaking van geavanceerde, moderne middelen voor een breder publiek – waaronder ook de genealogen – toegankelijk te maken. Het zal dan wel aan de genealoog zelf liggen of het ook voor hem zover komt.

Het lijkt een ware concurrentiestrijd te worden om de voorkeur van begunstigers te verkrijgen en om de vrijwillige medewerkers voor zich te winnen. Musea, theaters, archieven, orkesten omringen zich met vriendenkringen, verenigingen, stichtingen, coördinerende en initiërende organisaties teneinde zo efficiënt mogelijk hun doelstellingen te kunnen blijven realiseren. Neem als opvallend voorbeeld de *Stichting Noordhollands Landschap* met zijn schaatsploeg van vrijwilligers en zijn doelstelling zich in te zetten voor het behoud van de van oudsher meest waardevolle natuurgronden en daarbij gekozen heeft om binnen de ecologische hoofdstructuur te blijven.

Van de NGV als organisatie merken wij in dit verband niets, van onze diverse afdelingen echter des te meer. Onze regio blijft daarin

niet achter! In deze rubriek worden weer diverse projecten nader toegelicht. Kenmerkend op dit moment zijn twee aspecten:

- a. **Jubilea.** Behalve de NGV, viert ook het *Centraal Bureau voor Genealogie* in Den Haag het 50-jarig bestaan. Daarbij twee hoogtepunten, namelijk op zaterdag 27 mei a.s. een symposium in het Congresgebouw in Den Haag voor alle vrienden en belangstellenden. Dan verscheen onlangs het vernieuwde kwartaalblad *Genealogie* (voorheen 'Mededelingen CBG') dat werd uitgebreid met enkele artikelen voor de inmiddels meer dan 11.000 vrienden (de groei in 1994 bedroeg weer zo'n 4%!). In onze provincie bereiden vrijwel alle historische verenigingen zich voor op de viering van de 50-jarige bevrijding met specifieke publikaties en tentoonstellingen. Ook het genealogische aspect kan worden ingebracht. Denk bijvoorbeeld aan verdwenen of juist nieuw gekomen familienamen, aan kinderen die naar hun ouders of verwanten op zoek zijn. Wie daarover gegevens heeft of beschikt over waar-gebeurde verhalen met persoonsgegevens, wordt uitgenodigd er contact over op te nemen met de desbetreffende historische verenigingen.
- b. **De Slag van 1799** waarvoor een speciale stichting zich inzet om deze 'vergeten oorlog', die zo'n belangrijke invloed heeft gehad op de ontwikkeling, niet alleen van ons land maar van geheel West-Europa. Wij

komen er in een volgende aflevering graag op terug.

Heerhugowaard

Het heeft lang geduurd, doch nu is de kogel door de kerk. De archieven van deze gemeente worden in beheer gegeven bij het Regionaal Archief Alkmaar (RAA) en zullen te zijner tijd aldaar te raadplegen zijn. Uiteraard blijven natuurlijk ook archiefbronnen bij het Rijksarchief Noord-Holland (RANH) in Haarlem raadpleegbaar. Nu is het wachten nog op de gemeente Heemskerk!

Bedreigde kranten

Er is weer een nationaal project gestart: alle archieven werken hierin eindelijk samen. Het gaat om 'de krant'. Hij bevindt zich in zo'n 370 bewaarplaatsen. Ongeveer 20% van ons krantenbezit is niet meer raadpleegbaar. Het is kapot, vooral van perioden die sterk in de belangstelling staan: de Eerste en Tweede Wereldoorlog en bepaalde regionale en/of lokale gebeurtenissen en spannende perioden. Van het bezit wordt 40% niet meer ter bestudering beschikbaar gesteld. Vaak heeft één archief geen complete serie en moet wat ontbreekt elders worden opgevraagd... als het er nog is! Gezien de bevrijdings- en de 1799 Slag-activiteiten, waarvoor hierboven aandacht wordt gevraagd, betekent dat nogal wat!

Strafzaken

In het RANH bevinden zich de registers van alle Noordhollandse Strafzaken over de periode 1838-1940. Dit is één van die bronnen die door intensieve raadpleging in een zeer slechte staat zijn geraakt. De boeken zijn bovendien zo dik en zwaar dat ze haast niet te hanteren zijn. Volgens een bericht in *Historisch Magazine*, 3e jaargang, nr 4, is eind 1994 begonnen met verfilming van deze registers; als eerste die van de Officier van Justitie in Amsterdam.

Ze zullen geleidelijk in de studiezaal beschikbaar komen.

Deze registers vormen voor genealogen een secundaire bron van onderzoek, bijvoorbeeld in geval er in een geboortekte sprake is van de afwezigheid van de vader in verband met een verblijf in het 'huis van detentie' of iets dergelijks. Met andere woorden, als er zonder het vermelden van veel bijzonderheden het vermoeden bestaat dat er strafbare feiten zijn gepleegd, doet u er goed aan deze bron te raadplegen.

Bidprentjes

Bij onderzoek in bidprentjes denken wij al snel aan een tocht naar het NGV-verenigingscentrum in Naarden, aan het Centraal Bureau voor Genealogie in Den Haag en aan de Arkelse Kluis in het Brabantse. Dichter bij huis onderhouden echter ook de lokale historische verenigingen collecties; soms ook particuliere verzamelaars. Zo heeft Niek Hoffer in Hoogkarspel in nog geen zes jaar tijds een collectie aangelegd bestaande uit tweeënveertig albums met rond de 10.000 bidprentjes waarvan de helft alleen al van West-Friesland. Het oudste bidprentje dateert uit 1785. De heer Hoffer onderhoudt regelmatig contact met 300 medeverzamelaars van bidprentjes. Zoekt u contact, raadpleeg het telefoonboek.

Overheidsdienaren

'Vlees op de botten' wil de rechtgeaarde genealoog. En terecht, meent de historicus. Voor wie politiedienaren in zijn genealogie heeft, moet eens op bezoek gaan in het *Politiemuseum* in Zaandam, Westzijde 109 bij Theo Kalf (telefoon 075-352066), open elke 1e en 3e zondag van de maand, van 12.00 tot 16.00 uur. Dit museum is het resultaat van een vrijwilligersinitiatief van zes jaar geleden en ontstaan uit de prikkel om de uniformen, die voor elke gemeente uniek waren, voor verdwijnen te

behoeden. Er is een uitgebreide documentatie: boeken, tijdschriften, foto's, voorschriften, vooral vanaf de vorige eeuw.

Ook in het onlangs verschenen 19e leden-bulletin van het *Historisch Genootschap Midden-Kennemerland* en het *Museum Midden-Kennemerland* wordt aandacht gevraagd voor de veldwachter en voor de veeschutter. Uitvoerig wordt daarbij ingegaan op de totstand-koming en inhoud van het Reglement van Plaatselijke Politie voor de Gemeente Beverwijk, dat in 1836 in werking werd gesteld en – wat op zichzelf als uniek wordt beschouwd – in datzelfde jaar in één boek werd uitgegeven.

Akersloot

In de *Groene Valck* nummer 29 (november 1994), een uitgave van de *Vereniging Oud Akersloot*, wordt uitgebreid aandacht geschonken aan de sociaal economische omstandigheden in het begin van de 19e eeuw in Nederland en in West-Europa in relatie tot het groot Noordhollands kanaalproject. Uitvoerig komt de positie van de polderjongen of poldergast in beeld. Van deze circa 10.000 bij dit project betrokken (grondverzet)werkers was vrijwel niemand afkomstig uit de omgeving van het kanaal en zelfs niet uit de provincie. Het artikel bevat bijzonder veel gegevens, onder andere dat in de periode 1821-1827 zo'n 20 tot 30% van de aangegeven geboorten in Akersloot afkomstig was van de groep van kanaalwerkers. Verderop in deze rubriek wordt onder het kopje 'Buitenechtelijke geboorten' nader op dit onderwerp ingegaan.

Een interessant resultaat van bronnenonderzoek in deze *Groene Valck* is afkomstig van ons afdelingslid, mw A.C. Stierp-Impink, in haar artikel 'We schrijven Akersloot in 't jaar 1555'. Zij onderzocht verklaringen van enkele korenkopers in verband met hun Tolvrij-recht en bestudeerde daarvoor zowel bij het ARA, het RANH en het RAA bronnen als Staten

van Holland en Westvriesland en oud archief Akersloot Privilegeboek.

DTB-boeken Uitgeest

Er wordt hard getrokken door de *Historische Vereniging Oud-Uitgeest* aan de ontsluiting van zijn historische bronnen. Behalve de in ons afdelingsblad nr. 20 en 22 gememoreerde getranscribeerde en geïndexeerde DTB-boeken, zijn nu eveneens verkrijgbaar:

- DTB 9: Rooms Katholieke Statie – Dopen 1630-1685, Trouwen 1630-1687, Doodboek 1651-1686;
- DTB 10 (eerste deel): Rooms Katholieke Statie – Dopen 1671-1782;
- DTB 10 (tweede deel): Rooms Katholieke Statie – Dopen 1671-1782, Trouwen 1671-1783, Doodboek 1671-1771;
- DTB 11: Rooms Katholieke Statie – Dopen 1782-1822, Trouwen 1783-1821.

Deze nu verschenen uitgaven zijn verkrijgbaar door overmaking van f 26,- per deel (incl. verzendkosten) op postgirorekening 4323889 t.n.v. penningmeester Oud-Uitgeest, Kerkbuurt 3, Uitgeest, onder vermelding van het gewenste boek. Afgehaald in het Regthuys, Kerkbuurt 3 (boven) te Uitgeest (iedere dinsdagavond van 20.00-21.00 uur) kosten de boeken f 20,-. Informatie: N. Kaptein, Julianastraat 5, Uitgeest, telefoon 02513-12635.

In bewerking is inmiddels: DTB 12: Trouwen Gerecht 1728-1808.

In de jongste uitgave van Oud-Uitgeest's blad *Hutgheest*, jaargang 15, nr 2 (1994), gaat Arthur Groen uitgebreid in op de positie van de herbergen en tapperijen in dit dorp in de 17e en 18e eeuw. Het blijkt – waarschijnlijk door zijn ligging aan de noord-zuidroute – dat ondanks zijn slechts 2.000 zielen tellende bevolking, hier bijna 10% van alle herbergiers en tappers in het belastingdistrict Alkmaar woonde. Per herberg/tapper worden in het artikel de eigenaren en herbergiers tussen

1600-1800 gegeven; ze zijn vaak uit de wijde omgeving, soms uit Amsterdam, afkomstig. In een eigen artikel gaat Rien Dijkstra daarbij in op het brouwersgilde en de erbij behorende impost.

Onderzoekprojecten

Tijdens het eind 1993 gestarte onderzoek naar de mogelijkheden om alle voor onze afdeling van belang zijnde historische bronnen te ontsluiten en te indexeren (zie ons afdelingsblad nummer 21, april 1994, blz. 55) hebben wij contact gekregen met het *Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis* (IISG) te Amsterdam en daarmee met de *Stichting Historische Steekproef Nederlandse Bevolking* (HSN) onder leiding van drs C.A. Mandemakers.

Door dit HSN wordt computerprogrammatuur ontwikkeld voor het invoeren, opslaan en verwerken van gegevens uit de Burgerlijke Stand, bevolkingsregisters, huwelijksbijlagen, enzovoorts, vanaf 1811. Doel is niet om zelf genealogisch onderzoek te verrichten; dat wordt aan de genealoog overgelaten. Eenmaal ingevoerd, zullen met de gegevens wetenschappelijke studies worden uitgevoerd.

Om ervaring op te doen lopen er diverse projecten. Zo is begin vorig jaar in Zeeland het *AKON-project* in samenwerking met de NGV afdeling Zeeland en het Rijksarchief Zeeland (RAZ) gestart. AKON staat voor Algemene Klapper Overlijdensaktes Nederland. Na een lange testfase is nu een flinke werkgroep van vrijwilligers bezig om de desbetreffende gegevens plaats voor plaats in te voeren en te controleren.

Zo wordt ook met het Centraal Bureau voor Genealogie in Den Haag overlegd over een raadpleegprogramma voor de studiezalen zodat over enige tijd alle ingevoerde gegevens via een computerscherm voor de bezoekers beschikbaar staan. Een dergelijke landelijk ge-

spreide opzet vergt een grootschalige aanpak en een goede organisatievorm waarbij tal van vrijwilligers zich kunnen inzetten.

Er zijn inmiddels ook resultaten te melden. In de provincie Utrecht heeft in 1991-1993 een proefproject gelopen, gericht op de kindersterfte in de 19e eeuw met daaraan gekoppeld de huwelijkskansen en huwelijksleeftijd, de geografische mobiliteit en naar de intergenerationele beroepsmobiliteit.

Het is duidelijk dat behalve de grotere en ook betere toegankelijkheid voor genealogisch onderzoek van deze primaire gegevens, er tevens een grote toegevoegde waarde uit de sociaal geschiedkundige onderzoeken kan ontstaan. Zij leveren met name het reeds hierboven aangehaalde 'vlees op de botten'.

Buitenechtelijke geboorten

Voor wie dichter bij huis met een dergelijk (HSN-)resultaat wil kennismaken: in het RANH is voor een redelijke prijs te koop het onderzoekresultaat van dr J. Kok, *Langs verboden wegen. De achtergronden van buitenechtelijke geboorten in Noord-Holland 1812-1914*. Van zijn hand verscheen in het Jaarboek 1993 van het Centraal Bureau voor Genealogie (blz. 175-199) een studie naar buitenechtelijke geboorten in Nederland 17e-20e eeuw gebaseerd op steekproeven uit doopboeken en geboorteakten van de Burgerlijke Stand. Voor veel genealogen interessant. Immers, het ontdekken van de geboorte van een stamhouder met 'vader onbekend' betekent enerzijds het einde van een diepteonderzoek in de tijd, doch anderzijds een vaak frusterende uitdaging om door intensiever onderzoek toch meer gegevens boven water proberen te krijgen. Hoe was de moeder in deze situatie verzeild geraakt? In welke relatie stond zij tot de verwekker? Hoe oordeelde haar omgeving over haar? Welke consequenties heeft het voor het kind gehad?

Geconstateerd wordt, dat het aantal buitenechtelijke geboorten vanaf de laatste decennia van de 18e eeuw en tevens in ons huidige tijdsgewricht een sterke toename laat zien. Hoe dat komt? Het blijkt mogelijk te zijn daarop een antwoord te geven. De onderzoeker constateert dat genealogen met hun grote kennis van individuele levensgeschiedenissen belangrijke gegevens kunnen verschaffen en daarmee de door historici geschetste, grote lijnen kunnen aanvullen en nuanceren. Daarmee wordt gehoopt dat het bedoelde artikel een aanzet vormt tot een vruchtbare uitwisseling van ideeën en informatie tussen geschiedbeoefening en genealogie. [Hetgeen wij van harte ondersteunen. HZ]

Hoe werd onwettigheid gedefinieerd en hoe is dat in de bronnen terug te vinden? De vuistregel was: een kind dat niet binnen een wettig huwelijk wordt geboren, is onwettig. Is het vóór het huwelijk verwekt doch er binnen geboren, dan is het in principe wettig. Hoe echter met kinderen geboren uit het overspel van een gehuwde vrouw? Die waren eveneens wettig! Tenzij de echtgenoot uitdrukkelijk bezwaar aantekende en tevens kon bewijzen dat hij niet in staat is geweest het kind te verweken.

Het heeft lang geduurd voor het 'wettige' huwelijk gedefinieerd was. Met de Politieke Ordonnantie van 1580 werd ook voor Holland het openbare huwelijk in kerk of raadhuis verplicht gesteld. Kinderen uit clandestiene huwelijken werden voortaan als 'bastaarden' beschouwd. In deze periode begint tevens de meer systematische registratie van het dopen.

Vanaf ongeveer 1760 lijken er duidelijke instructies aan pastoors en predikanten te zijn gegeven met betrekking tot 'onwettigheid'. Een meer theoretische dan praktische vraag is onder meer of de periode tussen geboorte en doop bij protestanten de mogelijkheid heeft gegeven om de ouders te laten trouwen.

In 1792 werden de voorschriften o.a. op dit onderdeel door de Staten van Holland verscherpt. Voortaan moesten de kerkelijke registers dubbel worden bijgehouden en gescheiden bewaard, terwijl dag en plaats van de geboorte moesten worden vermeld. De Burgerlijke Stand werd in 1811 in Nederland ingevoerd, in het zuiden reeds in 1796. De betrouwbaarheid van de inschrijving liet, zoals wij weten, nog wel wat te wensen over. Zo werd bij de hierboven reeds genoemde polderjongens (zie het Akerslootse artikel in de *Groene Valck*) vrijwel nooit een vermelding over de burgerlijke staat genoteerd. Het kwam ook regelmatig voor dat kinderen een andere achternaam dan de moeder kregen, terwijl niemand in de akte als vader werd genoemd.

Meestal trouwden ongehuwd zwangere meisjes voor de geboorte van het kind of vertrokken zij naar elders om in de anonimiteit van een grote stad te bevallen. Sommigen vonden een oplossing voor hun problemen door hun kind aan een tehuis voor vondelingen af te staan of door het te doden. Zo kan geconstateerd worden, dat in het begin van de 19e eeuw de toename van buitenechtelijke geboorten gepaard ging met een toename van kindermoord en het te vondeling leggen. Vanaf het einde van de 19e eeuw werden steeds ruimer voorbehoedsmiddelen verspreid en lijkt ook abortus vaker te zijn toegepast.

De studie gaat in op gangbare gebruiken in het buitenland waarbij geslachtsgemeenschap vóór het (voorgenomen) huwelijk 'vrij normaal' was en tevens een belangrijke achtergrond vormde van buitenechtelijke geboorten. Gekeken wordt in hoeverre dat ook in Nederland opgaat. Er worden tal van aspecten behandeld die met streekgewoonten, godsdienst, recht en wettelijke bepalingen samenhangen. Eerst in 1970 verdwijnt uit ons wetboek een laatste verhinderingsbepaling om 'alsnog' te mogen trouwen.

Het blijkt dat veel buitenechtelijke geboorten het gevolg zijn van niet (op tijd) doorgegangene trouwplannen o.a. door overlijden, terwijl het kind al 'onderweg' was. Ook bestaan er aanwijzingen dat in bepaalde gebieden of bepaalde perioden met veel voorechtelijke geslachtsgemeenschap het 'risico' op dergelijke geboorten relatief groot was. Een onderzoek in 15 Noordhollandse gemeenten (1815-1834) geeft aan dat gemeenten met veel gedwongen huwelijken tevens veel buitenechtelijke geboorten telden. Het omgekeerde kan eveneens worden aangetoond (1800-1825).

De talloze mogelijkheden en omstandigheden van 'samenwoning', waaronder met een 'huishoudster', leveren minder buitenechtelijke kinderen op dan men uit concubinaatsverhoudingen zou vermoeden. Vaak wordt aangevoerd dat het in zwang raken van het concubinaat onder het verarmde en mobiele proletariaat oorzaak is voor het aantal buitenechtelijke geboorten in verschillende Europese landen. Dat is niet in Nederland het geval geweest, met als verklaring dat de sociale situatie van de arbeidersklasse hier niet zo drastisch veranderde als elders.

Een bijzondere groep vormde de reeds ter sprake gekomen polderwerkers die afkwamen op de grote aannemingswerken zoals het Noordhollandskanaal (1819-1825), de Zuidplaspolder (1829-1839), de drooglegging van de Haarlemmermeer (1852-1857), het bedijkingsproject Anna Paulownapolder (ca 1840) en de bouw van de Afsluitdijk (1927-1932). Zo stegen de percentages buitenechtelijke geboorten in Akersloot en in de Rijkpolder tijdens de werkzaamheden aan het Noordhollandskanaal ruim boven de 10, in Alkmaar en Den Helder was het 1 op 5.

Militairen vormde eveneens een aparte groep; voor hen golden diverse huwelijksbeperkingen. In de garnizoensstad Haarlem werd in de eerste helft van de 19e eeuw één

op de drie 'onegte' kinderen door een militair aangegeven. Het onderzoek gaat ook in op de gevolgen van incest, verkrachting en prostitutie. Hier is een huwelijksvoornemen dus niet aan de orde.

Bestudering en analyse van de geboortekanten van Noord-Holland geven eveneens veel informatie over de maatschappelijke situatie van de ongehuwde moeders en de gevolgen voor hen. Veel vrouwen verloren hun werk. In de eerste helft van de vorige eeuw was in Noord-Holland ca 40% van hen dienstbode. Rond 1900 zelfs 70%. De meeste van hen werden de laan uitgestuurd, zij verloren daarmee tevens hun huisvesting. Het blijkt dan, dat zij bij de aangifte van een tweede kind vaak een maatschappelijk lager staand beroep hadden zoals dat van schoonmaakster. Aange-toond wordt dat door deze situaties hun kansen op de huwelijksmarkt niet best waren, met name in de eerste decennia van de vorige eeuw. In deze periode kregen opvallend veel ongehuwde moeders meer dan één kind. In Haarlem, Zaandam, Alkmaar en Utrecht betrof het zo'n 20% van alle ongehuwde moeders en ging het om meer dan 40% van de buitenechtelijke geboorten.

Het onderzoek naar de maatschappelijke gevolgen en positie van het buitenechtelijke kind laat eveneens belangrijke aspecten zien, waaronder de invloed van de Code Civil en van het Burgerlijk Wetboek (1838) op zijn rechtspositie. Schrikbarend echter is de kindersterfte in het midden van de vorige eeuw. Ongeveer 20% van de kinderen stierf in het eerste levensjaar en van hen die dat jaar overleefden, stierf nog eens 14% vóór het vijfde levensjaar. Met de buitenechtelijke kinderen die niet bij de geboorte door hun vader waren aangegeven en/of erkend, was het nog erger gesteld. Het gaat dan om de meerderheid (circa 75%) van alle buitenechtelijke geboorten. In Haarlem stierf in 1825-1827 maar

lieft 45% van hen binnen het eerste levensjaar!

Overigens blijkt uit het analyseren van de lengtematen voor de militie van de 19-jarige jongens in Haarlem (1843-1852) dat de 'onwettigen' niet opvallend korter waren, en dus slechter gevoed, dan de 'wettigen'. Dit in sterke tegenstelling tot een vergelijkbaar onderzoek naar uitbestede Alkmaarse weeskinderen. Van hen werd 70% wegens te geringe lengte afgekeurd tegen 25% van de wettige en onwettige Haarlemmers tezamen.

Het artikel besluit met een studie naar de ontwikkeling van de buitenechtheid. Op het platteland van Holland blijkt gedurende de 18e eeuw een lage onwettigheid van circa 2%. Vanaf 1780 treedt er een snelle stijging op in de steden, twintig jaar later ook op het platteland. In de periode 1810-1829 en in het bijzonder 1822 wordt in Noord-Holland het hoogste niveau bereikt (evenals in heel Nederland) waarna een daling inzette. Het aantal 'gedwongen huwelijken' steeg snel in de periode 1780-1825. Het percentage vóór het huwelijk verwekte eerstgeborenen nam in Holland toe tot 30-40%.

Tot zover enige resultaten met betrekking tot de geboortegegevens. Een volgende keer zal een studie van de huwelijken, en met name over weduwen en weduwnaars in Nederland in de vorige en deze eeuw, worden behandeld.

Aanrader

Een aanrader voor iedere genealoog is de aanschaf voor f 20,- van de *Gids voor historisch onderzoek in Noord-Holland*, ongeacht of je onderzoeksgebied binnen of buiten deze provincie ligt. De gids bestaat globaal uit twee delen. In het eerste deel komen onder meer aan de orde wat onder bronnen kan worden verstaan, hoe een onderzoek is op te zetten (in het algemeen, het archief, de literatuur) en hoe het onderzoeksmateriaal kan worden ver-

werkt tot een publikatie. Het tweede deel geeft per gemeente het bestaande archiefmateriaal aan en somt de daarbij behorende archiefbewaarplaatsen op.

Het boek telt 264 pagina's en is uitsluitend verkrijgbaar bij de *Stichting Regionale Geschiedbeoefening Noord-Holland*, Kleine Houtweg 18, Haarlem, telefoon 023-318436.

Menselijk leed in Langedijk

De DTB-gegevens van Langedijk zijn helaas nog niet 'geklapperd'. Bij het doorgraven van deze gegevens in het Regionaal Archief Alkmaar, op zoek naar familieleden passend in mijn kwartierstaat, kwam ik in de 'KerckenActen tot Noortscherwout' het een en ander tegen. Dat het zo'n 300 jaar geleden ook niet altijd botertje tot de boom was, moge blijken uit de navolgende twee citaten.

J. Ludeke, Oudorp

4 maart 1691

'Alsoo Jannetje Jans sich opeen bruijloft hadde verlopen in dronkenschap en met ontuchtige woorden en gebaerden veel ergernisse hadde gegeven, so is geoordeelt dat men haar seer ernstig bestraffen soude en het H. Avondmaal voor deze mael ontseggen.'

9 februari 1698

'Griet Jacobs met een Roomsche man getrouwd. Maar heeft met tranen on de oogen beleden, haar geloof met de mond te hebben versaackt, dogh dat zij de papierij in haar herte verfoeid. Geresolveerd haar provisioneel de tafel te ontseggen.'

Nieuws van de HNK-bibliotheek

H. Zonneveld-Aupers, Sint Pancras

Van de heer Simon Schoon, Molenbuurt 17, 1921 CS Akersloot, ontving onze bibliotheek deel 1 van het boek *Het geslacht Schoon* met een 'algemene oriëntatie en beschrijving van diverse takken van het geslacht Schoon' en een 'gedetailleerde beschrijving van de tak betreffende Akersloot en omgeving'. Het hier gehanteerde begrip *tak* had beter *stam* kunnen heten, aangezien tussen de families geen verwantschap kon worden aangetoond.

Het geslacht Schoon uit Akersloot is een familie waarvan de beschrijving teruggaat tot in de 17e eeuw. Het boek bevat niet alleen namen en jaartallen, maar is per generatie aangevuld met historische gebeurtenissen van die tijd. Er zijn getekende kaartjes bij met de

plaatsen waar mensen met de naam Schoon hebben gewoond. Al met al geeft dit deeltje veel informatie aan mensen die zo heten. In volgende deeltjes komen families Schoon uit o.a. Broek op Langedijk, Zuiderwoude, Den Helder, Zuid-Holland en Schokland aan bod.

Dit deeltje bestaat uit eenzijdig gedrukte, losse vellen op A4-formaat en is gebonden met een metalen klemband in een harde koft, een weliswaar solide constructie die echter niet zo prettig openligt en bij sommige illustratiepagina's het nodige verhuft; een wat bredere linker marge had dit voorkomen. De omvang is 45 bladen, inclusief een register op familienaam. Het boek is te koop voor f 27,50 (exclusief portokosten) bij de auteur te Akersloot, maar natuurlijk kunt u het ook inzien via onze bibliotheek.

Boekbespreking

Henk L. Kok, Ir Ada Wille, Gerard Boerhof: *Begraven & Begraafplaatsen, monumenten van ons bestaan*; uitgave Stichting Teleac, Utrecht 1994; omvang 184 pagina's; ISBN 90.6533.371.1; prijs f 49,75.

In het eerste kwartaal van dit jaar zond Teleac een serie van twaalf korte documentaires uit over begraafplaatsen in Nederland. Nu vormen begraafplaatsen en grafmonumenten voor genealogen een dankbare bron van gegevens. Deze cursus bood dan ook een unieke gelegenheid om wat meer over onze begraafgewoontes te weten te komen. Het thans voorliggende boek bevat alle informatie van de twaalf uitzendingen en nog veel meer.

Elke uitzending is vervat in een afzonderlijk hoofdstuk van het 'cursusboek'. Eerst komt

het begraven in het landschap aan bod. Het Trechterbekervolk begon daarmee in ons land met het oprichten van de bekende hunebedden. Maar ook andere volkeren hebben hun sporen in de vorm van graven achtergelaten; verschillende typen grafheuvels zijn door onderzoekers minutieus in kaart gebracht.

Erg bekend is het verschijnsel van het begraven in de kerk. Zerken, catacomben en praalgraven zijn een alledaags beeld daarvan. Voor de kerken betekende het in de kerk begraven een welkome bron van inkomsten, voor de kerkangers dikwijls een plaag, vanwege de stank van openstaande graven. Ook het verzakken van kerkvloeren en het herhaald openbreken ervan vormde uiteindelijk een kostbare geschiedenis. In perioden van epidemieën leek het kerkgebouw meer op een slagveld. Uiteindelijk werd het begraven in de kerk niet meer toegestaan en zocht men z'n heil in

het begraven rond de kerk, op de zogeheten 'kerkhoven'. Pas in latere tijd kwamen de begraafplaatsen buiten de stad in zwang, hoewel de joden dat steeds al hadden gedaan, enerzijds omdat hun cultuur dat voorschrijft – het leven moet gescheiden zijn van de onreine dood – en anderzijds omdat de joden niet het recht werd gegund om binnen de stad te begraven.

De romantiek en de symboliek van het begraven komen in tal van variaties aan de orde in dit boek. Diverse geloven hebben zo hun eigen gebruiken op de begraafplaats, zoals bijvoorbeeld de problematiek van gewijde en ongewijde grond waarin een overledene al of niet mag worden begraven. Ook het verschijnsel rijk en arm komt bij het begraven tot uiting. De privé-dood wordt behandeld in de vorm van privé-begraafplaatsen, familiegraven en -grafkelders (o.a. de graven van het echtpaar Kröller-Müller op het landgoed De Hoge Veluwe).

Speciale aandacht is besteed aan onderwerpen als 'de massale dood', waarbij rampen, oorlogen en erevelden centraal staan, de graven van 'beroemdheden', zowel in vroegere als in de huidige tijd, en 'de dood en de zee', over het begraven van onze zeehelden, maar ook van drenkelingen en slachtoffers van overstromingen. In het hoofdstuk 'nieuwe ontwikkelingen' wordt beschreven hoe men vandaag de dag met grafmonumenten en het ritueel van begraven omgaat. Onze multi-culturele samenleving brengt veel kleur aan onze laatste gang; de manier waarop wij thans met de dood omgaan – ook steeds meer jongeren worden met het verschijnsel geconfronteerd – geeft blijk van een volwassen bewustwording van dit laatste element van ons leven.

Elk hoofdstuk wordt afgesloten met specifieke informatie van enkele begraafplaatsen; het bezoeken daarvan wordt aldus makkelijk gemaakt en zelfs aangemoedigd. Het boek

besluit met enkele bijlagen, zoals een opsomming van de symbolen van het begraven, nuttige adressen en een uitgebreid literatuuroverzicht van diverse thema's.

Van de uitvoering moet beslist worden vermeld, dat dit zeer zorgvuldig en uitvoerig is gedaan. Honderden afbeeldingen, voornamelijk in kleur, tonen duidelijk aan dat de samenstellers met grote toewijding hun onderwerp hebben benaderd en behandeld. Kortom, een boek om te bezitten en keer op keer te raadplegen.

Don Arnoldus

Kwartierstatenboek 4 gereed op 8 april 1995

Helaas is het tot stand komen van het HNK-kwartierstatenboek deel 4 vertraagd. De werkgroep Kwartierstatenboeken heeft gemeend van de nood een deugd te maken door het eerste exemplaar uit te reiken bij de opening van de HNK-expositie bij Zwaan & Ter Burg op 8 april 1995.

De inschrijvingstermijn is vanwege de vertraging wat verruimd. U kunt nog tot 8 april a.s. tegen een voordelige prijs van f 20,- op het boek intekenen door storting van dat bedrag op postbankrekening 108334 t.n.v. Hollands Noorderkwartier NGV te Oudorp, onder vermelding van 'KB-4' en uw NGV-lidnummer of uw volledige adres. Op de 'Provinciëndag' op 8 april ligt uw exemplaar dan voor u klaar in de Hoornse Vaart. Wilt u het boek per post toegestuurd krijgen, dan gelieve u het bedrag met f 5,50 te verhogen voor de kosten van verpakking en verzending. Na genoemde datum geldt de 'normale' prijs van f 22,50 per exemplaar (plus eventueel verzendkosten).

Voorzitterswisseling op geanimeerde jaarvergadering

Op donderdag 16 maart 1995 werd in de Hoornse Vaart de jaarvergadering gehouden van de NGV-afdeling Hollands Noorderkwartier. Op de vlot verlopende bijeenkomst stond het afscheid van voorzitter Jos Kaldenbach centraal. Hij werd in die functie opgevolgd door Ad Boogaarts, die elders in dit nummer aan u wordt voorgesteld.

D.P. Arnoldus, Oudkarspel

Door het vooraf publiceren van bijna alle benodigde jaarstukken verliep de vergadering uitermate voorspoedig. Er waren geen mededelingen en vragen of opmerkingen over de notulen van de jaarvergadering van 7 maart 1994 en het jaarverslag van de secretaris over 1994. Het financieel jaarverslag 1994 maakte wel een vraag los: 'Waarom is er zo'n groot verschil tussen de begroting en de werkelijke cijfers van 1994?' Penningmeester A. van der Vaart gaf aan dat het niet uitkomen in 1994 van het Kwartierstatenboek deel 4 een aanmerkelijk verschil heeft gegeven, evenals de bezuiniging van 10% van de begroting ten behoeve van de NGV-kas. Om dit soort verschillen te vermijden, zijn in de begroting 1995 enkele posten als 'p.m.' opgenomen.

Namens de kascommissie las de heer Arnoldus een verslag voor van de bevindingen van deze commissie. Naast enkele aanbevelingen, constateerde de kascommissie 'een gedegen opgezette boekhouding'. Het voorstel aan de vergadering de penningmeester voor zijn inzet te danken en het bestuur voor het boekjaar 1994 te dechargeren, werd met applaus bevestigd en aangenomen. Ook de begroting 1995 werd met applaus goedgekeurd, althans door de aanwezige HNK-leden. De officiële goedkeuring komt pas aan de orde bij de jaarvergadering van de NGV op 22 april 1995 in Utrecht. De heer Arnoldus mocht vervol-

gens een deeltje uit de kinderboekenserie 'Oki en Doki' van Henri Arnoldus in ontvangst nemen als blijk van waardering voor zijn goede diensten in de kascommissie, die hij na drie jaar verlaat. Zijn plaats zal worden ingenomen door mw P.L.M. Greijer-Gürsch uit Heiloo, vorig jaar reeds plaatsvervangend lid van de kascommissie. In de commissie blijft de heer J.C. Krijgsman uit Sint Maarten zitting hebben; als plaatsvervangend lid werd benoemd de heer A. Buchel uit Castricum.

Mevrouw H. Zonneveld-Aupers las in haar hoedanigheid van afdelingsafgevaardigde een verslag voor van haar bevindingen op de laatst gehouden vergadering van afdelingsafgevaardigden. Aan de orde kwam o.a. dat voorzitter R.F. Vulsma op de komende NGV-ledenvergadering van 22 april a.s. te Utrecht plaats zal maken voor de heer ir R.A.J. Dix uit Arnhem. Afdelingsafgevaardigden voor HNK blijven mw Zonneveld en de heer J. van Charldorp.

De bestuursmutaties binnen HNK kwamen vervolgens aan bod. De heren Kaldenbach (voorzitter) en Van der Vaart (penningmeester) traden af als bestuurslid. Er was door het zittende bestuur naarstig gezocht naar een opvolger voor de penningmeester, maar de persoon die men daarvoor op het oog had, bleek wel binnenkort, maar nog niet in 1995 tijd en gelegenheid voor deze functie te hebben. De heer Van der Vaart was evenwel bereid zolang als 'boekhouder' te blijven fungeren, echter zonder bestuurlijke verantwoordelijk-

heid. Na enige discussie werd een voorstel uit de zaal om de heer J.L. Groen – even tevoren al door de aanwezige leden bij acclamatie benoemd tot vice-voorzitter – tevens te benoemen tot penningmeester door de vergadering gehonoreerd; een dergelijke dubbelfunctie is bij HNK wel vaker voorgekomen. Officieel draagt de heer Groen dus de bestuurlijke verantwoordelijkheid van het penningmeesterschap, qua werkzaamheden blijft de heer Van der Vaart dus de feitelijke ‘uitvoerder’ en als zodanig behoudt hij (mede) tekenbevoegdheid over de afdelingsrekeningen.

Nieuw in het bestuur werd benoemd de heer J.P. Levijn. Hij stelde zichzelf aan de vergadering voor. Al enkele jaren lid van de afdeling, werd hij enige tijd geleden als lid van de *Werkgroep ComputerGenealogie HNK* aangezocht, een functie waaraan hij al veel plezier had beleefd. Beroepshalve is de heer Levijn werkzaam op het gebied van Personeel en Organisatie; ook heeft hij ervaring in het bestuur van een orgelvereniging en in de plaatselijke politiek is hij, naast zijn echtgenote, actief.

Toen kwam de voornaamste bestuurswisseling aan de orde. Er had zich niemand aangemeld als tegenkandidaat voor de heer A.J.C. Boogaarts in de functie van voorzitter. Bij acclamatie werd hij derhalve in die functie benoemd. De scheidende voorzitter feliciteerde de nieuwe voorzitter en overhandigde hem een alternatieve ‘voorzittersshamer’ in de vorm van een miniatuur autootje – een staaltje humor voor intimi. Daarop vroeg de heer Boogaarts het woord om stil te staan bij het afscheid van Jos Kaldenbach als voorzitter. Hij schetste in het kort welke functies Jos in zijn 16-jarige bestuursloopbaan bij HNK had bekleed en pree de wijze waarop hij de afdeling tot zo’n grote bloei heeft laten komen. Als eerbetoon kreeg Jos de zilveren speld van verdienste van de NGV opgespeld en een enve-

loppe met inhoud overhandigd. Ook voor mevrouw Kaldenbach waren er woorden van waardering; zij moest tenslotte al die jaren haar echtgenoot als HNK-bestuurslid ‘ontberen’. Voor haar was er een fraai boekje. Daarna dankte Jos de nieuwe voorzitter voor al het eerbetoon; hij begreep nu waarom er op de bestuursvergaderingen af en toe ‘geheimzinnig’ werd gedaan. Voor HNK zal hij zeker niet verloren zijn, want de afdelingsleden mogen gebruik blijven maken van zijn genealogische kennis en ervaring. En ook in Naarden zullen zij hem met grote regelmaat tegenkomen als hoofd van de Dienst Microfiches.

Het beleidsstuk, zoals dat onder de titel ‘Idee 2002’ in het afdelingblad nr 23 was geplaatst, riep bij geen van de aanwezigen een vraag op. De leden zullen in de komende tijd vanzelf wel enkele veranderingen merken of voor activiteiten worden benaderd. Secretaris J. van Charldorp memoreerde de plannen op het gebied van te houden bijeenkomsten en lezingen. Alle gegevens zullen in ons afdelingsblad worden gepubliceerd.

Van de rondvraag maakte niemand gebruik zodat de vergadering officieel kon worden afgesloten. Na de pauze zou een forum vragen op genealogisch en aanverwant gebied beantwoorden. Van die gelegenheid werd nauwelijks gebruik gemaakt; reden voor ‘forumvoorzitter’ Jos Kaldenbach de aanwezigen deelgenoot te maken van enkele van zijn ervaringen bij het naspeuren van zijn voorouders. Dat hij dat op zeer geanimeerde wijze kan doen, weten de trouwe bezoekers van de HNK-bijeenkomsten inmiddels. Wij hopen daarvan nog dikwijls getuige te mogen zijn. Na afloop van de avond wist menigeen de scheidende voorzitter nog persoonlijk de hand te drukken en ook het nieuwe bestuur een hart onder de riem te steken. Onze afdeling weet zich gesteekt door een enthousiast bestuur en veel actieve leden. Laten we dat zo houden!

Aan de boekentafel...

*Bestuurders en leden van HNK aan de boekentafel in de Hoornse Vaart, 24 juni 1987.
Van links naar rechts: Gerda Erkamp-Opdam, Wil Hermanus-Schipper, Arie Wester en
diens broer Kees Wester, Roel Doyes (†), naam onbekend, Annie Stierp-Impink, Otto
Brunsting, Anton Happe en Jos Kaldenbach.
(Foto: Studio Wick Natziyl, Alkmaar)*

Gedicht bij het afscheid van Jos Kaldenbach als voorzitter van HNK

Alkmaar, 16 maart 1995

Negentientachtig was een roerig jaar,
een grote omwenteling geschiedde aldaar
in het hart van Hollands Noorderkwartier;
vele bestuurders gingen, een enkele bleef hier.

Een jongeman sprong op als reddende held
en veroverde gaandeweg het Noordhollandse veld;
eerst redde hij het secretariaat van de ondergang,
dat deed hij vlijtig, zes jaren lang.

Voorzitter werd hij in zes en tachtig
en de leden luisterden aandachtig.
Door de telefoon, de radio en via de krant
werd hij beroemd in het 'gansche land'.

Nog nooit eerder groeide HNK zo snel
en het Noorderkwartier barstte dan ook alras uit haar vel.
Den Helder was al eerder apart,
nu zei men Zaanstreek-Waterland en Koggenland vaarwel met smart.
En iedere keer – want snoeien doet bloeien –
bleef HNK maar groeien en groeien.

Maar welk geheim is daar dan te vinden?
Hoe weet men de mensen zo te binden?
Waarom zit men daar met een lach op het gelaat?
En waarvoor gaat men graag door weer en wind over straat?

Het geheim ligt in deze ene persoon,
de voorzitter voor de microfoon
– hij is heel gewoon –.

Negen boeiende, drukke jaren
zijn wij met hem 'meegevaren',
weg van de zorg voor alle dag,
genietend van lezing, wetenschap en lach.

Bedankt Jos, voor alles wat je gaf,
want die mooie herinnering pakt niemand ons meer af.

Wil Hermanus-Schipper

Ad Boogaarts, voorzitter

Op 16 maart 1995 werd hij op de ledenvergadering van Hollands Noorderkwartier met algemene stemmen gekozen tot voorzitter. Een jaar eerder was hij door de toenmalige voorzitter 'gestrikt' voor het vice-voorzitterschap. Brandbander van geboorte –nog compleet met accent –was hij tot voor kort plaatsvervangend brandweercommandant te Alkmaar. Hij heeft dus voor heel wat hete vuren gestaan...

G.C.M. Groen-Rosenhart, Alkmaar
D.P. Arnoldus, Oudkarspel

Wij ontmoeten hem in zijn riante woonkamer in Oudorp. Nog voor we zitten heeft hij de hond die wat al te veel aandacht vraagt, tot rust gemaand. De koffie staat al voor ons klaar.

Ad, hoe stel je je het liefste aan de leden voor en wat heeft je ertoe gebracht aan genealogie te doen?

Het liefst zie ik mezelf als een vent die midden in de organisatie staat. Of dat nu m'n werk is, zoals voorheen bij de brandweer, of een vereniging als Hollands Noorderkwartier, het regelen zit me in het bloed.

Al jarenlang ben ik geïnteresseerd in genealogie en dat komt door mijn vader die er ook al belangstelling voor had. Op zeker moment werd hij te oud; toen heb ik e.e.a. van hem overgenomen en bewaard in

een schoenendoos. Ook *Gens Nostra* kende ik al van thuis. Zelf ben ik door m'n drukke werkzaamheden er niet aan toegekomen om er toen mee aan de gang te gaan. Kwam ik echter iets op genealogisch gebied tegen, dan had dat altijd direct mijn interesse. Ik bewaarde dat dan in dezelfde oude schoenendoos. En spullen die ik vond werden ook steeds verzameld. Eigenlijk ben ik best ver in de genealo-

gie, maar dan niet in de formele zin. Meer in de zin van 'hoe moet je nou eigenlijk aan genealogie doen en hoe geef je dat structuur'. Zo ben ik uiteindelijk een jaar of vier geleden lid geworden van de Nederlandse Genealogische Vereniging.

En heeft dat lid zijn nog wat opgeleverd?

Zo'n vier jaar geleden werd ik aangetrokken door een lezing in 'De Vest' over stamboomonderzoek van militairen. Dat las ik in de krant. Het was een heel interessante avond. Ik ben toen meteen lid geworden van de regionale afdeling. Maar verder is er eigenlijk niet zo veel meer met mijn lidmaatschap ge-

beurd. Ik heb er gewoon niet zo bar veel aan gedaan tot ik aan mijn pensioen toe was, mijn leeftijdsontslag. Ik werd toen eigenlijk meteen door de toenmalige voorzitter gevraagd of ik zitting wilde nemen in het bestuur. Ik

weet niet hoe men mij op het spoor is gekomen, maar ik heb wel toegehaapt. Kennelijk wisten ze van mijn functie bij de brandweer en van mijn interesse in genealogie. Al eerder had ik in het afdelingsblad al eens een oproep gelezen voor een bestuursfunctie. Ik heb ik er toen wel over gedacht, maar gedaan, ho maar. Het onderstreept mijn mening dat mensen eigenlijk ergens voor gevraagd moeten worden

'Die oude schoenendoos kon nog wel even wachten...'

en niet zo gauw zichzelf zullen aanmelden. Afijn, ik ben toen een avond bij een bestuursvergadering geweest en kwam tot de conclusie dat ik daar heel zinnig werk zou kunnen doen. Die oude schoenendoos kon nog wel even wachten.

Zo'n bestuur slokt natuurlijk wel veel tijd op, vooral met al die activiteiten in onze afdeling. Ik kom nauwelijks toe aan een archiefbe-

zoek. Toch dwing ik me daar gewoon toe. Zo heb ik desondanks al een behoorlijk aantal archieven bezocht. Eigenlijk op advies van de vorige voorzitter, Jos Kaldenbach. Die zei 'de familie Boogaarts, daar verdrink je

in; daar zijn zoveel wisselingen in de namen. Je kunt beter beginnen met de naam van je vrouw'. Zij heet Gramser en inderdaad, ik heb daar intussen vrij veel spullen van verzameld, omdat we tamelijk veel mensen hebben kunnen aanschrijven. Heel gauw bleek dat een grote tak van deze familie zich had opgehouden in Alkmaar, dat er veel in het archief te vinden was en dat zelfs familieleden in de Grote Kerk begraven liggen! Dat speelt dan in de tijd rond 1640.

Is het nooit gekomen tot een publicatie of moet je alles nog op een rijtje zetten?

Alles is ingevoerd in de computer en we nemen ook altijd alles mee, want dat is geordend. Ik heb destijds een genealogisch programma van het Bulletin Board van de NGV gehaald. Het heet ETC of RTC, family tree of iets dergelijks; dus geen Nederlands programma. Liever zou ik een wat officiëler programma gebruiken, maar daarvoor heb ik nog steeds de tijd niet kunnen vinden.

En hoe reageert je omgeving op je genealogiehobby?

Nou, dat is heel grappig. Ik heb veel kennissen die altijd geïnteresseerd raken als ik erover

vertel. Mijn zoon doet er ook aan. Als een olievlek breidt dat zich uit.

HNK is met verschillende activiteiten bezig in de regio. Hoe ervaren je die activiteiten en welke boeien je je in het bijzonder?

Zoals je inmiddels weet, had ik niet veel kennis over genealogie en welke werkzaamheden daaraan vastzitten. Dus ben ik begonnen me te verdiepen in wie met wat bezig was. Ik zag

meteen dat er veel en hard gewerkt werd door een aantal mensen, maar ik zag weinig bundeling. Het waren in feite allemaal losse facetten die binnen de vereniging draaiende zijn; ze zijn echter niet ge-

bundeld tot één geheel. We werken eigenlijk allemaal aan hetzelfde, maar iedereen doet dat op z'n eigen manier in zijn eigen hoekje en heeft weinig contact met anderen. Dat is jammer. Er is geen koppeling van taken en dus weet je niet: die is met dat bezig, en die met dat.

Hoe wil je dat veranderen dan? Ben je daarvoor gekomen met het plan Idee 2002?

Ja, Idee 2002 is ontstaan uit het gemis van bundeling. Je kunt daaraan wat doen door de diverse werkzaamheden te bundelen in formele werkgroepen. Als je dan zorgt dat die werkgroepen onderling ook regelmatig contact hebben met elkaar, dan komen ze er vanzelf achter wie waarmee bezig is en hoe dat gebeurt. Ze ontdekken dan ook op welke manier je elkaar kunt helpen. De een weet nu eenmaal meer van iets af dan een ander. Er ontstaat dan een vorm van samenwerking.

Je hebt het in je Idee 2002 over coördinatoren, die onderling apart overleg hebben?

Ja, elke werkgroep wordt geleid door een coördinator. Hij komt met de mensen van z'n werkgroep zo dikwijls bijelkaar als nodig is.

Eens in de twee maanden komen alle werkgroep-coördinatoren bijeen tezamen met het voltallige afdelingsbestuur. De 'plenaire vergadering' noem ik dat. In die vergadering vindt zo optimaal mogelijk uitwisseling van ideeën plaats. Ook het bestuur komt iedere twee maanden bijeen; dan gaat 't over de zuiver bestuurlijke kwesties.

Een verdienste van de vorige voorzitter was, dat hij het aantal leden op zo'n 500 heeft kunnen brengen. Voorwaar een prestatie, temeer daar de afdeling bij herhaling leden aan nieuw gevormde afdelingen heeft moeten afstaan. In mijn visie behoeft dat aantal leden niet vergroot te worden. We moeten alleen meer leden zien te betrekken bij de vereniging. We hebben nu 500 leden, probeer die 500 te behouden en te laten voelen dat ze lid van een vereniging zijn. Ik denk dat daarin structuur is aan te brengen en dat we ons daar de komende jaren op moeten richten.

Er is direct al een in het oog springend probleem; je hebt het ook voor jezelf al genoemd: door je drukke werkzaamheden raakt je eigen onderzoek in de knel. Dat geldt toch ook voor veel leden?

Ja en nee. Kijk, ik heb belangstelling voor het besturen van een organisatie, maar ik heb weinig kennis van genealogie. Maar samen met de leden kan ik toch iets bereiken. De een heeft meer kennis van het een en de ander meer op een ander gebied. We moeten dus komen tot een vorm van uitwisseling. Zo was- sen we elkaars handen.

Nieuwe leden moeten een genealogie-cursus kunnen volgen. Ik stel me voor dat bij binnenkomst van tien nieuwe leden er een cursus wordt georganiseerd. Zo'n cursus moet dan alle facetten van de genealogie behandelen en niet alleen de basisbegrippen. Op

alle mogelijke gebied moet die cursus informatie geven, dus ook bijvoorbeeld hoe je genealogie op de computer kunt doen. Het gaat er dus om dat je mede-genealogen leert kennen en dat je je kennis kunt uitbreiden. Je verenigt je niet alleen om genealogie te doen,

maar ook om in probleem-gevallen er samen iets aan te doen. Ben je ergens mee vastgelopen, dan kan een ander zeggen: 'zou je dat niet zus of zo aanpakken?'

Of een ander voorbeeld: Een lid komt naar mij toe en zegt: 'Weet jij dat de familie van je vrouw op De Mient een pand heeft be-

zeten? Dat kwam ik toevallig tegen tijdens mijn onderzoek naar bewoners van De Mient.' Nou, dat wist ik dus niet. Ik ben het nagegaan en het klopt. Die kennis doe ik dus gemakkelijker op dan wanneer ik het alleen had moeten doen. Dat is toch een leuk onderwerp om je genealogie mee te onderbouwen? Het is eigenlijk net als met voetballen: je bent bij het spel betrokken, maar ook bij de voetballers. In de genealogie gaat dat net zo. Je moet in een vereniging trachten te vinden wat je ervan verwacht. En mis je iets, dan moet je eraan werken om dat van de grond te krijgen.

Dus dat heb je voor ogen met het samenstellen van de verschillende werkgroepen?

Iedere werkgroep zou een visie moeten ontwikkelen over hoe je over vijf tot zeven jaar genealogie zou kunnen bedrijven. Waar zou je bijvoorbeeld in een periode van vijf tot zeven jaar met computergenealogie naar toe kunnen groeien? Niet doorgaan op de manier zoals je dat nu doet, maar een richting ontwikkelen voor bepaalde doelstellingen. Het is belangrijk om je een doel voor ogen te stellen en niet maar *ins blaue hinein* door te gaan. Ik vind dat werkgroepen zelf initiatieven moeten nemen

'Het is net als met voetballen: je bent bij het spel betrokken, maar ook bij de voetballers...'

over hun onderwerpen. Zij moeten zelf zeggen waar ze zich op willen voorbereiden en waaraan zij richting willen geven.

Die visies moeten dan toch nog duidelijk worden geformuleerd?

Ja natuurlijk, wij vinden dat het hele Idee 2002, dat nu nog op een A-viertje past, er binnen de kortste keren toe moet leiden dat er een soort handboek ontstaat met alle items, doelstellingen, ideeën en initiatieven van alle werkgroepen.

Zijn er al enige concrete ideeën van doelen waarnaar je streeft?

Uiteraard heb ik zelf een aantal doelen voor ogen. Op de eerste plaats zou ik een werkgroep willen oprichten die zich gaat bezighouden met het voorbereiden van de lezingen op de afdelingsavonden. En dan niet zozeer een lezingenprogramma voor één jaar, maar een opbouw voor meerdere jaren. Door het bestaan van meerdere werkgroepen en door de samenspraak die daartussen ontstaat, weet je met welke items elke groep bezig is. Zodoende kan je beter bekijken welke lezing je daarbij kunt houden en waarnaar je moet zoeken.

Ook moet je proberen te verwerken wat op enig moment haalbaar is. Neem nu bijvoorbeeld zo'n werkgroep kwartierstaten. De inrichting is duidelijk,

maar hoe ga je daar mee om? Je zou de werkgroep computergenealogie erbij kunnen betrekken met de vraag: hoe stop je de gegevens nu in een database of iets dergelijks. Het sterke van de werkgroep-gedachte is dat je de mensen duidelijk laat zien waar ze zich op kunnen richten. Je geeft ze een afgerond onderwerp om zich op te concentreren, om zich in te verdiepen. En als je daar dan ook nog effectief gereedschap voor kunt bedenken of als je ze

kunt laten zien waar de meerwaarde ligt van het werken in een werkgroep, dan zal blijken dat de mensen zich daardoor gelukkiger gaan voelen. En dat verhoogt weer de motivatie. Als mensen kiezen voor een bepaalde hobby, dan hebben ze er iets voor over om zich in die hobby te verdiepen. Dat offer in tijdsinspanning of in kosten willen de mensen onbewust terugverdienen. Ze zoeken dus een klankbord om hun verworven kennis te etaleren en anderen daarvan deelgenoot te maken. Door die wisselwerking verdiep je elkaars hobby.

Er wordt wel eens gezegd, dat genealogen mensen zijn die op hun kamer genealogie willen bedrijven. Dat bestrijd ik. Iemand die op zijn kamer aan genealogie doet, zoekt daar een klankbord voor. En dat klankbord vindt hij in een genealogische vereniging. Voor iedereen is echter een ander klankbord nodig. De een richt zich heel specifiek op puur zijn stamboomonderzoek, een ander is erin geïnteresseerd hoe hij zijn genealogische kennis kan uitbreiden of hoe hij zijn eigen stamboomonderzoek kan verbreden. En dan blijkt dat

het niet alleen die rechtstreekse lijn van voorouders is waar het om draait. Je haalt er onwillekeurig andere zaken bij die je toevalligerwijze bij het voorouderonderzoek tegenkomt. Ik zeg het vaak

zo: het gaat niet alleen om mijn familie, maar het gaat er ook om hoe die familie eigenlijk leefde. Laatst in de tentoonstelling in Schagen kwam dat goed tot uiting. We waren daar als genealogen samen met enkele historische verenigingen. Je komt dan andere onderwerpen tegen, zoals de ontwikkeling van een bepaalde streek of de eeuwige strijd tegen het water. Allerlei gebruiken van destijds kom je dan tegen. Of oude ambachten. En telkens zie je

‘Door veel met anderen over je liefhebberij te praten, kom je zelf ook veel verder...’

aanknopingspunten met je eigen onderzoek. Kortom, door veel met anderen over je liefhebberij te praten, kom je zelf ook veel verder en blijkt bovendien dat je anderen kunt helpen verder te komen. En zo ontstaat er een band, een binding die onmogelijk kan groeien op de zes afdelingsbijeenkomsten die we per jaar houden. Zo'n binding wordt veroorzaakt door het nauwere contact dat je hebt. Je krijgt als het ware een soort *old boys net* van ouwe jongens die hetzelfde doel voor ogen hebben en gezamenlijk daarnaar streven. Met bundeling krijg je dit effect hopelijk beter en sneller voor elkaar. Je komt er dan ook gemakkelijker achter wat de mensen het meeste boeit. Die individuele inbreng van de mensen is belangrijk om te bepalen welke richting je als vereniging op gaat.

We hebben in onze afdeling een werkgroep computergenealogie, we hebben een redactie van ons afdelingsblad, we willen ieder jaar *hot items* hebben voor leuke bijeenkomsten. Laat hier eens mensen mee aan de slag gaan die zich wat breder willen oriënteren met wat je het beste op zo'n avond kunt brengen.

Het gaat er niet alleen om er een detail uit te lichten; ik denk dat je veel gericht bezig kunt zijn. Neem nu zo'n avond over computergenealogie. Je merkt dat iedereen heel belangstellend is voor ieder onderdeel dat werd gedemonstreerd. Maar velen zouden van elk onderdeel onmiddellijk een avondvullend programma willen zien om uitgelegd te krijgen of en hoe ieder detail werkt. De kern is dus, dat je moet uitgaan van een inleiding tot het geheel waarbij je alles laat zien in de totale breedte van het vakgebied, in dit geval computergenealogie. Maar daarnaast zou je een

avond moeten beleggen om één of misschien wel drie onderdelen eruit te lichten en die heel gericht laten zien. Zo'n gestructureerde opzet lijkt me veel beter. Je moet zorgen voor een *follow up*, een vervolg. Eerst de belangstelling wekken, de mensen met iets kennis laten maken. Dan die kennis verdiepen, precies uitleggen hoe het werkt en waarom. En vooral laten zien hoe de mensen dat zelf in praktijk kunnen brengen. Ze gaan er dan mee aan de slag. Dat roept weer vragen op die ze binnen een gerichtwerkende werkgroep beantwoord kunnen krijgen. En zo ontstaat een blijvende wisselwerking. Niemand hoeft naar huis te gaan met de gedachte iets gezien te hebben zonder te weten hoe het werkt. Ik wil toe naar een situatie waarbij de mensen iets zien, leren hoe het werkt om het vervolgens toe te passen bij hun eigen genealogie.

Het is onmogelijk om alle vijfhonderd leden van onze afdeling te kennen en te weten waar

ieder lid mee bezig is. We kennen maar een klein gedeelte dat regelmatig op de afdelingsavonden komt; het grootste deel van de mensen kennen we dus niet. Die zou ik willen

aanmoedigen door het bieden van onderwerpen waarvoor zij interesse hebben. Dat is dus ook mijn doel; vijfhonderd leden werven is geen kunst, vijfhonderd leden behouden en zorgen dat je ze allemaal kunt mobiliseren om samen aan de slag te gaan, dat is een kunst!

Ik respecteer het overigens wel om zoveel leden binnen te halen. Je moet als vereniging dan toch wat te bieden hebben. Maar je moet je onmiddellijk verbreden en dingen doen die alle vijfhonderd leden zullen aanspreken. Die vijfhonderd leden moeten in ieder geval het gevoel hebben dat ze lid zijn van een vereni-

‘Niemand hoeft naar huis te gaan met de gedachte iets gezien te hebben zonder te weten hoe het werkt...’

ging waar iets leeft en waar ze persoonlijk iets aan hebben.

Denk je dat zo'n afdelingsonderzoek zoals wij dat vijf jaar geleden hadden, weer eens herhaald zou moeten worden? Misschien in een andere vorm?

Elke enquête is toch altijd maar een kleine afspiegeling van de werkelijkheid. Iedereen moet daarbij worden betrokken. Misschien moeten de leden niet naar ons toe komen, maar zou het bestuur eens naar de leden toe

moeten en dan niet in grote groepen, maar in kleine sessies, waar iedereen zijn woordje kan doen. Je kunt niet vijfhonderd leden binnen een vereniging samenroepen en ze allemaal hun zegje laten doen. Je kunt wel naar groepen toe en

daaruit zien los te krijgen wat er nu eigenlijk leeft. Ik kan me voorstellen dat in bepaalde gebieden heel andere visies leven over de manier van genealogie beoefenen dan in het grote apparaat van Hollands Noorderkwartier.

Probeer dat eens concreet te maken. Er zijn veel mensen die er achter komen dat zij roots hebben in bijvoorbeeld Duitsland. Dan is daar het levensgrote probleem: hoe moet je daar verder aan de gang? Inventariseer welke mensen met dat probleem te kampen hebben en maak een plan de campagne om een oplossing te zoeken. Is dat een concretisering van jouw ideeën?

Misschien; ik weet niet welke werkgroepen wij allemaal zouden moeten vormen. De vragen komen van de leden en wij bieden hulp als er plotseling iets ontstaat waar mensen behoefte aan hebben. Dan zullen wij daarop moeten inspelen en bekijken of er voldoende draagvlak is om er met een aantal mensen iets mee te doen. De vraag moet steeds vanuit de leden komen; het bestuur moet dan kijken wat de mogelijkheden zijn om een oplossing te bieden. Daarvoor zijn ook de werkgroepen.

De werkgroepen die leven, moeten we houden. Andere moeten duidelijk worden gestructureerd, hoewel het levensgevaarlijk is om alles overhoop te gooien. Het moet een groeisituatie zijn. We zullen trouwens heus niet alles kunnen realiseren. Het is slechts een gedachte van het bestuur; we moeten proberen of de leden dat al of niet willen.

De formele werkgroepen zullen zelf hun visie moeten ontwikkelen. Van daaruit heb je

dan vanzelf het doel dat we met z'n allen willen bereiken. We moeten niet als bureaucraten de boel alleen maar op papier regelen. Natuurlijk moet je ervoor zorgen dat de afspraken die je met elkaar maakt, goed op papier

staan. Dat je weet wie zich met wat bezighoudt, dat je de plannen goed omlijnt, dat je het onderwerp of het onderzoek goed definieert, dat je weet waarmee en met wie je aan de slag gaat. Dat alles moet erg goed worden bewaakt. Je zorgt er dan voor dat de mensen goed kunnen blijven functioneren. De meerwaarde die een afdeling op zo'n manier de mensen kan bieden, is echt gigantisch.

Motiveren, richting geven, voorwaarden bieden, een beetje structureren en goed luisteren. Dat is waarom het gaat...

We zijn er als redactie een beetje stil van. We moeten de woordenstroom allemaal eerst eens op ons laten inwerken. Ook de hond piept, maar dat zal een heel andere reden hebben. We wensen de nieuwe voorzitter veel succes. Hij heeft veel ambities, dat is duidelijk. De warme afscheidshand onderstreept zijn menselijke benadering. Of we nog eens terugkomen? Vast en zeker! Tot ziens, Ad. We zitten weer goed bij Hollands Noorderkwartier de komende vijf à zeven jaar...

'De formele werkgroepen zullen zelf hun visie moeten ontwikkelen...'

Onze stamboom

Toen zo'n jaar of zes geleden de voorbereidingen voor ons 25-jarig jubileum in volle gang waren, werd onder meer het plan op tafel gelegd om iets 'blijvends' te doen. Wat ligt dan meer voor de hand voor een genealogische vereniging om een 'stamboom' te planten?

A. van Koersveld-Groeneboom, Heiloo

Een leuk idee... maar waar plant je zo'n boom en hoe kom je eraan? Bij de gemeente Alkmaar leverde dat geen problemen op; zij verwezen ons naar de woningbouwvereniging 'Goed Wonen' voor een passende lokatie. Ons werd aangeraden dit te doen in de groenvoorziening van de Boendalehof bij de Don Boscokerk te Alkmaar. En zo werd op 2 april 1990, enkele dagen voor onze jubileumdag, een dubbele meidoorn geplant door enkele leden van het toenmalige afdelingsbestuur van Hollands Noorderkwartier. De boom was ons ten geschenke gegeven door de heer Veeke sr die zelf bij het plaatsen de schop hanteerde.

Nu was het echter de bedoeling, om bij onze stamboom een herdenkingsplaat aan te brengen ter herinnering aan ons zilveren jubileum. De uitvoering hiervan liet evenwel op zich wachten. En nu, met ons 30-jarig jubileum in aantocht, lijkt het ons een goed idee, dit alsnog te doen. We hebben namens de redactie een fraaie roodkoperen plaat laten vervaardigen en een stevige constructie voor de bevestiging daarvan is inmiddels in de maak. Binnenkort hopen wij het geheel in de grond te verankeren, zodat de meidoorn voorgoed is gekenmerkt als 'de Stamboom van HNK'. In ons volgende blad volgt meer nieuws hierover.

Foto links: De meidoorn wordt geplaatst door voorzitter J.J. Kaldenbach en secretaris mevrouw A.A. de Reus-Vredenburg; met schop de heer Veeke sr, schenker van de boom. Alkmaar, 2 april 1990.

Gemeentewapens (5)

G.C.M. Groen-Rosenhart, Alkmaar

Beschrijving, herkomst en betekenis¹

Op 18 oktober 1977 heeft de minister van Binnenlandse Zaken enkele richtlijnen uitgevaardigd die betrekking hebben op o.a. de verlening van wapens aan gemeenten. Behalve dat het te verlenen wapen moet voldoen aan de algemene in Nederland gebruikelijke regelen der heraldiek, dient het wapen zo eenvoudig mogelijk te zijn zonder te veel wapenfiguren en een ingewikkelde schildverdeling.

De richtlijnen schreven bovendien voor:

- Een wapen moet historisch en esthetisch verantwoord zijn; eerder gebruikte wapenfiguren hebben voorrang op nieuwe.
- Een kroon van drie bladeren en twee parels of een wapenspreuk kan worden toegevoegd, een andere kroon of wapenspreuk alleen indien eerder gebruikt, of om nieuwe bijzondere redenen.
- Een al eerder gebruikt wapen kan worden verbeterd of aangevuld met elementen van andere toegevoegde opgeheven gemeenten.
- Een nieuw wapen kan worden ontworpen indien geen eerdere naam van een der samengevoegde gemeenten wordt gebruikt met elementen uit de wapens van de opgeheven gemeenten, waarvoor dan alle bovengenoemde criteria uiteraard gelden.

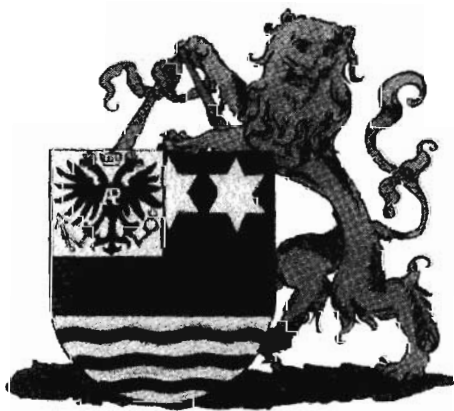
Anna Paulowna NH

Deze gemeente bestaat uit de dorpen/buurtschappen Breezand, Van Ewijcksluis, Geldersche Buurt, Kleine Sluis en Spoorbuurt.

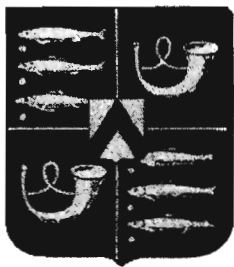
Het gemeentewapen is samengesteld uit drie fascen: de bovenste van lazuur met drie zes-puntige sterren van goud; de middelste van sinopel; de onderste van zilver met drie golvende fascen van lazuur. In de rechter bovenhoek een vrijkwartier van zilver bevattende

de gekroonde Russische adelaar van sabel hebbende op de borst het gouden monogram A.P., de initialen van *Anna Paulowna* (1795-1865), dochter van tsaar *Paul I Petrovitsj van Rusland* en *Sophia Dorothea Louise (Maria Feodorovna) hertogin van Wurtemberg*, op 9/21 februari 1816 te Sint Petersburg gehuwd met *koning Willem II* (1772-1843). Tijdens diens regering (1815-1840) werd de polder drooggemalen. Tot schildhouder ter linkerzijde een leeuw van natuurlijke kleur. Verleend bij Koninklijk Besluit van 24 mei 1872.

Het groen in het wapen stelt het land voor, erboven de sterrenhemel en eronder het water waaruit het land werd gewonnen.

¹ Bronnen: KJ. Sierksma: *De gemeentewapens van Nederland* (Prisma, 1960); L. van Ollefen: *De Nederlandsche Stad- en Dorpsbeschrijver*, deel 4 (Bonse, Amsteldam, 1796); *Gemeentewapens in Nederland 1914-1989, Noord-Holland en zijn gemeenten* (VND, Alkmaar, 1981).

Harenkarspel NH

Onder de gemeente Harenkarspel (vroeger ook Haringcarspel) vallen de dorpen/buurt-schappen Dirksborn, Tuitjenhorn, Kalverdiik, Waarland en Kerkbuurt. De vroegere buurt-schap Kerkbuurt was het oorspronkelijke Ha-renkarspel.

Het wapen is gevierendeeld door een gou-den streepkruis; 1 en 4 lazuur beladen van drie haringen van goud, geplaatst en face, met onder de koppen een gouden penning; 2 en 3 van lazuur beladen van een omgewende ge-snoerde posthoorn van goud, een hartschild van goud beladen met een keper van lazuur. Bevestigd bij besluit van de Hoge Raad van de Adel 22 oktober 1817.

De haringen wijzen erop dat dit een spre-kend wapen is; dat klopt ook wel met de vroegere naam van de gemeente; niet ver-klaard is waarom er haringen gevoerd worden in een overwegend agrarisch gebied, evenmin als de posthoorn.

Zijpe NH

Naast Zijpe omvat deze gemeente ook Bur-gerbrug, Burgervlotbrug, 't Buurtje, Sint Maartensbrug, Sint Maartensvlotbrug, Men-

nonietenbuurt, Oudesluis, Petten, Schager-brug, Stolpen, Stolpervlotbrug, 't Zand en Zijpersluis.

Het wapen is van purper, beladen van een zwaan in natuurlijke kleur met om de hals een gouden kroon, staande op een groene grond; het schild van achteren aan een blauw lint vastgehouden door een op groene grond staande Hollandse klimmende leeuw.

De polder die de ingepolderde oude zee-arm De Zijpe is, kreeg dit wapen bij haar bedijking in de 16e eeuw van *Philips II*, koning van Spanje, graaf van Holland. Het wapen werd bevestigd door de Hoge Raad van de Adel op 9 februari 1820. De Hondsbosche Zcewering sluit deze zee-arm af en werd ge-noemd naar het in 1421 verdronken plaatsje Hondsbosch.

Dit is een duidelijk sprekend wapen, behal-ve dan de zwaan. Mogelijk is die afkomstig van de familie Van Swaanenburgh, die een tijd lang heer was van de polder.

Jaarindex in HNK-blad nummer 26

Dit is het laatste afdelingsblad voor het zo-merseizoen; het volgende blad verschijnt in september 1995. In overleg met het afde-lingsbestuur is besloten jaargang 9 te laten

doorlopen tot eind 1995. Deze jaargang zal dan uit vijf nummers bestaan. De index op familienaam komt in het laatste nummer van deze jaargang. Dat is HNK-blad nr 26.

Afdelingsbijeenkomsten HNK

Onze bijeenkomsten worden als regel gehouden in het restaurant van het sportcomplex 'Hoornse Vaart', Hertog Aalbrechtweg 4, achter station Alkmaar-Noord. De entree is gratis.

Er is een lift aanwezig. In de grote zaal wordt niet gerookt, in de voorzaal mag wel gerookt worden. De zaal is telefonisch bereikbaar: 072-616391. De lezingen beginnen doorgaans om 20.00 uur. Vanaf 19.00 uur is er gelegenheid om vragen te stellen of rond te kijken bij de genealogisch/historische bibliotheek, de info-tafel voor beginners, de helpdesk-tafels van onze *Werkgroep ComputerGenealogie HNK*, de NGV-Contactdienst, de naamkaarten-index en de microfiches van de Mormonen. Leden van de NGV mogen gratis boeken lenen tot aan de eerstvolgende afdelingsbijeenkomst.

Agenda

Zaterdag 8 april 1995

Deze dag staat in het teken van het 30-jarig bestaan van onze afdeling. Wij vieren dat met een tentoonstelling op de eerste verdieping van boekhandel Zwaan & Ter Burg, Kanaalkade 26 te Alkmaar (bushalte voor de deur). De expositie zal tot en met 15 april 1995 tijdens winkelluren geopend zijn. De toegang is gratis.

Ook wordt er die dag van 13.00 tot 16.00 uur een speciale contactmiddag gehouden in de 'Hoornse Vaart' die in het teken zal staan van onze Nederlandse provincies. Op deze dag zal tevens ons nieuwe kwartierstatenboek deel 4 worden gepresenteerd. Voorin dit blad, op blz. 61, leest u meer over beide evenementen.

Zaterdag 13 mei 1995

De eerste contactavond van dit jaar (13 februari) stond in het teken van de computer-genealogie. De avond werd zó druk bezocht dat de *Werkgroep ComputerGenealogie HNK* heeft besloten het evenement nog eens dunnetjes over te doen. De werkgroep heeft daartoe een zaal gereserveerd in 'de Blijde Mare', Kajakstraat 60 te Alkmaar (vlakbij winkelcentrum 'De Mare'). U kunt terecht van 10.00 tot 16.00 uur. Zie de aankondiging op bladzijde 106.

Donderdag 18 mei 1995

Lezing van de heer dr D.P. Huijsmans uit Castricum met als onderwerp *Dateren van oude studiofoto's*. Dit belooft een interessante avond te worden, want wie heeft niet thuis in een fotoalbum of een 'oude schoenendoos' foto's van begin deze eeuw of nog ouder? De heer Huijsmans geeft op bladzijde 106/7 een inleiding op zijn lezing. Let ook op het aanbod van de *Werkgroep ComputerGenealogie HNK* om uw foto's die avond in te scannen.

Maandag 18 september 1995

Lezing van de heer ds G. Hamoen met als onderwerp *Verboden huwelijken*. Deze lezing heeft een afwijkende aanvangstijd, namelijk 19.30 uur.

Donderdag 26 oktober 1995

Lezing van de heer H.J. Wolters met als onderwerp *Hoe vind ik mijn militaire voorouders?* Vragen over dit onderwerp kunt u schriftelijk, vóór 1 oktober 1995, doorgeven aan onze secretaris J. van Charldorp, Oesdommerveen 42, 1851 RX Heiloo. De heer Wolters heeft dan enige voorbereidingstijd om zich op uw vragen te prepareren.

Extra afdelingsbijeenkomst op zaterdag 13 mei 1995 in 'de Blijde Mare'

De Werkgroep ComputerGenealogie HNK organiseert op zaterdag 13 mei a.s. van 10.00 tot 16.00 uur een extra afdelingsbijeenkomst.

J.L. Groen, Alkmaar

Deze bijeenkomst wordt gehouden in 'de Blijde Mare', Kajakstraat 60, te Alkmaar, dichtbij Winkelcentrum De Mare; te bereiken met buslijn 22 vanaf station Alkmaar-Noord. De entreprijs is f 2,50. Iedereen is welkom, ook niet-leden!

Deze avond heeft ongeveer dezelfde inhoud als de afdelingsavond van 13 februari j.l. en zal weer bol staan van de demonstraties van de beste genealogieprogramma's zoals *Gens-Data/D90*, *HazaData* en *Pro-Gen*. De heer Cees Paarlberg zal zijn DTB-zoekprogramma

demonstreren, terwijl de heer Marc Bellers van *Interactive Sales* u de fijne kneepjes van het scannen van foto's en tekst zal laten zien.

Ook de Contactdienst NGV met het namenbestand en de Mormonen met het internationale CD-ROM-bestand zullen weer acte de présence geven. Wij zullen alles in het werk stellen om de demonstraties van de Contactdienst en de Mormonen zo goed mogelijk te laten verlopen.

Natuurlijk kunt u weer demodiskettes en diskettes met bestanden die u bij uw genealogische werk kunt gebruiken, aanschaffen voor de standaardprijs van f 7,50.

Noteer dus in uw agenda:

Zaterdag 13 mei a.s., aanvang 10.00 uur, afdelings-computerdag in 'de Blijde Mare' in Alkmaar.

Dateren van oude studiofoto's

Op de HNK-afdelingsavond van 18 mei 1995 zal de heer dr D.P. Huijsmans een lezing verzorgen over het dateren van oude studiofoto's. U weet wel, zulke foto's die op een stukje karton zijn geplakt en vaak zijn voorzien van een fraaie kaderrand.

D.P. Huijsmans, Castricum

Verzamelaars van foto's en genealogen stuiten vaak op het feit dat de door hen verworven foto's niet zijn voorzien van naam en/of opnamedatum. Vroegere bezitters van de foto's hebben meestal nagelaten deze thans voor ons uitermate belangrijke gegevens vast te leggen. Immers, zo lang zij leefden wisten ze toch uit

hun hoofd wie er op de foto stond afgebeeld! Mijn activiteiten op het gebied van catalogiseren van de studio-informatie, voorkomend op een aantal categorieën 19e eeuwse harde foto's, is erop gericht zoveel mogelijk informatie te verzamelen en te koppelen. Zo kan van oude studiofoto's een zo goed mogelijke datering (ongeveer tot op een jaar nauwkeurig) worden verkregen.

Omdat de meeste studiofoto's met een dozijn of half dozijn tegelijk werden afgeleverd en er op ongeveer één van de 25 exemplaren naam en/of datum werd bijgeschreven, is bij doorname van een voldoende groot aantal oude foto's een behoorlijk betrouwbare datumindicatie af te leiden. Voor het dateringsonderzoek zijn 50.000 foto's uit ongeveer tien collecties doorgenomen. Hierdoor zijn nu van ongeveer 1.500 fotostudio's gegevens voorhanden. Momenteel wordt in samenwerking met fotohistoricus Steven Wachlin de informatie gecheckt tegen gemeentelijke bevolkingsregisters. Ook wordt er een digitale foto-database aangelegd van exemplaren met bijgeschreven informatie.

Na afloop van de lezing op 18 mei over de ontwikkelde dateringshulpmiddelen kan men

Uw foto's inscannen bij HNK

Voor en na de lezing van de heer Huijsmans stelt de *Werkgroep ComputerGenealogie HNK* u in de gelegenheid uw meegebrachte foto's te laten scannen. De ingescande foto's worden op een diskette gezet die u bij ons kunt kopen. De gescande foto's kunt u thuis in uw eigen computer inlezen in WordPerfect of een andere goede tekstverwerker. Maak gebruik van deze service!

J. L. Groen, Alkmaar

van meegebrachte harde foto's uit de periode 1860-1914 aan de hand van een catalogus en kopieën van gedateerde exemplaren de opnamedatum laten schatten.

Scannen en genealogie

Op de bijeenkomst van HNK in Alkmaar op 13 februari j.l. heb ik voor het eerst kennis gemaakt met de enthousiaste leden van uw genealogievereniging. Namens mijn bedrijf, Interactive Sales, was ik aanwezig met computers en randapparatuur om een demonstratie te geven over het gebruik en de toepassing van scanners als hulpmiddel bij met name het genealogisch onderzoek.

Marc Bellers, Heerhugowaard

De reden om bij genealogisch onderzoek gebruik te maken van scanners is tweërlei. Enerzijds kan in moderne genealogische programma's ruimte worden geboden om tekeningen of documenten te tonen. Anderzijds is het in archieven vaak mogelijk om van sommige akten een 'scan' te maken. Scannen van documenten is erg eenvoudig. Het enige dat nodig is, is een computer met voldoende kracht en snelheid en uiteraard een *scanner*. Een scanner is een aan de computer verbonden apparaat dat door middel van licht een

tekst of tekening kan 'aftasten' en deze kan omzetten in een computerbeeld. Dit computerbeeld wordt door het meegeleverde computerprogramma omgezet in een tekening dat in veel programma's kan worden gebruikt, bijvoorbeeld in een module van een programma voor genealogisch gebruik.

De programmatuur kan u vervolgens nog meer diensten bewijzen. Zo is het bijvoorbeeld mogelijk om het afgetaste beeld meerdere malen vergroot op uw beeldscherm te laten zien. Een makkelijke manier dus om alle details van bijvoorbeeld een akte onder de loep te nemen. Het is overigens ook mogelijk een tekening of

tekst die breder is dan de scanner, in te scannen. De tekening kan in meerdere stroken worden ingescand; de meegeleverde programmatuur voegt deze stroken dan automatisch aan een tot een volledige tekst of tekening.

Een andere krachtige functie van de meegeleverde programma's is het omzetten van tekeningen naar tekst. Indien u een getypt vel papier met de scanner inleest, komt deze tekst leesbaar op het beeldscherm. Het is echter nog geen tekst in de zin dat deze in WordPerfect kan worden gecorrigeerd; de ingescande tekst is immers in feite een 'tekening'. Met de programmatuur die bij de scanner is meegeleverd, kan na enige oefening de tekening worden omgezet in 'echte' tekst die kan worden gebruikt in bijna elke tekstverwerker.

Ondanks het gebruiksgemak is het natuurlijk ook bij dit apparaat zo dat oefening kunst baart. Zeker in het begin zal met een handscanner geoefend moeten worden om een mooi beeld te krijgen. Dit gaat echter vanzelf beter en beter. U kunt het zelf zien op de demonstratietafel van mijn bedrijf op de komende bijeenkomst van de *Werkgroep ComputerGenealogie HNK* op 13 mei 1995 in 'de Blijde Mare' te Alkmaar. Iedereen kan scannen! Wat

betreft de benodigde computer geldt dat bij een apparaat met een 386-processor of hoger een scanner gebruikt kan worden. De scanner bestaat uit het apparaat zelf en uit een kaart die in de computer wordt ingebouwd. Dat inbouwen kan zelf worden gedaan, maar voor mijn klanten wil ik dit uiteraard ook doen.

Tenslotte wil ik een woord van dank uitspreken voor de NGV-afdeling Hollands Noorderkwartier die zo vriendelijk was mij in de gelegenheid te stellen u het gebruiksgemak van de handscanner te laten zien. Vanzelfsprekend wil ik ook nu een leuke aanbieding in overweging geven aan de vele potentiële computergebruikers onder de genealogen, namelijk een geheel nieuwe computer, compleet met een genealogiepakket tot f 175,- naar keuze of een handscanner, voor totaal f 1.849,-. De set bestaat uit een Intel 486 DX 2/66 Mhz minitower met 4 Mb RAM-geheugen, een harde schijf van 420 Mb en een SVGA-kleurenscherm. Een en ander geldt zolang de voorraad strekt en onder algemeen voorbehoud. Een handscanner is leverbaar vanaf f 115,-, ingebouwd en wel. Alle prijzen zijn inclusief BTW. Voor informatie ben ik bereikbaar op telefoon 02207-47163.

Evenementen-agenda

8-15 april	Tijdens winkeluren, <i>Genealogische expositie 30 jaar HNK</i> , 1e etage van boekhandel Zwaan & Ter Burg, Kanaalkade 26, Alkmaar. Zie blz. 61.
8 april	13-16 uur, <i>Afd. Hollands Noorderkwartier</i> . 'Provinciëndag'. Zie blz. 61.
13 mei	10-16 uur, <i>Werkgroep ComputerGenealogie HNK</i> . Computerdag in 'de Blijde Mare', Kajakstraat 60, Alkmaar. Zie blz. 106.
18 mei	20.00 uur, <i>Afd. Hollands Noorderkwartier</i> . Zie blz. 106.
Spreker: dr D.P. Huijsmans, Castricum: <i>Dateren van oude studiofoto's</i> .
18 september	19.30 uur, <i>Afd. Hollands Noorderkwartier</i> . 'Hoornse Vaart', Alkmaar.
Spreker: ds G. Hamoen: <i>Verboden huwelijken</i> .

Mededelingen over genealogische en/of historische evenementen kunt u doorgeven aan de NGV-DIP (tel. 072-154716 ná 17.00 uur) of aan de Redactie, Breedelaan 57, 1851 MB Heiloo. Zie ook elke maand de agenda in *Gens Nostra*.

Adressen

NGV Afdeling Hollands Noorderkwartier

Afdelingsbestuur:

Voorzitter: A.J.C. Boogaarts,

Junohof 29, 1829 DA Oudorp NH, 072-126840

Vice-voorzitter en penningmeester: J.L. Groen,
Van de Veldelaan 23, 1816 PA Alkmaar, 072-114679

Secretaris en afd. afgevaardigde: J. van Charldorp,
Oesdommerveen 42, 1851 RX Heiloo, 072-330843

Lid: mw W.J. Hermanus-Schipper,
Wipmolen 10, 1823 GB Alkmaar, 072-154716 (na 17.00 uur)

Lid: J.P. Levijn,
Stiermarkenweg 8, 1827 EK Alkmaar, 072-624105

Lid: mw H. Zonneveld-Aupers,
Bovenweg 254, 1834 CR Sint Pancras, 072-641948

Overige functies:

Afd. afgevaardigde en Bibliotheek: mw H. Zonneveld-Aupers,
Bovenweg 254, 1834 CR Sint Pancras, 072-641948

Coördinatie Afdelingsledenservice (CALS): R.K.S. Pannenburg,
Van Mieroplaan 22, 1701 AX Heerhugowaard, 02207-10048

Coördinatie Computerhelpdesk en -cursussen: mw M.J. Teunis,
Sperwer 33, 1834 XN Sint Pancras, 072-642003 (na 19.00 uur)

Dienst Informatie en Promotie (DIP):
mw W.J. Hermanus-Schipper, Wipmolen 10, 1823 GB Alkmaar,
072-154716 (na 17.00 uur)

Financiële administratie: A. van der Vaart,
Abelenlaan 29, 1829 EG Oudorp NH, 072-117987

Kwartierstatenboeken: mw A. van Koersveld-Groeneboom,
Breedelaan 57, 1851 MB Heiloo, 072-334210

Mormonenfiches: A.P. Wester,
Benedenweg 282, 1834 BD St Pancras, 072-623429

Werkgroep ComputerGenealogie HNK: J.L. Groen,
Van de Veldelaan 23, 1816 PA Alkmaar, 072-114679

HNK Afdelingsblad:

Redactie en grafische vormgeving: D.P. Arnoldus,
Kasteelstraat 67, 1724 SC Oudkarspel, 02260-12218

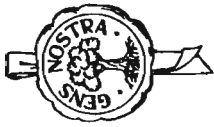
Redactie: mw G.C.M. Groen-Rosenhart,
Van de Veldelaan 23, 1816 PA Alkmaar, 072-114679

Redactie en redactie-adres: mw A. van Koersveld-Groeneboom,
Breedelaan 57, 1851 MB Heiloo, 072-334210

Verzending (coördinatie): mw A.C. Stierp-Impink,
Pastoor H.C. Maatstraat 4, 1829 BK Oudorp NH, 072-126802

GensData/NH BBS: 072-643533 WGA-Net 40:128/40

Nederlandse Genealogische Vereniging
AFDELING HOLLANDS NOORDERKWARTIER
Secretariaat: Oesdommerveen 42, 1851 RX Heiloo

DRUKWERK

Port betaald
Port Payé
Alkmaar